

શૂન્યત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

અનુક્રમાંક

કિંમત

ગ્રંથનામ સરોજીયન નાદકી માળા-૩

વર્ગીક

જ્યાથી તોણીએ ઘણીક જાતના સેક, આલુ, પીચ, સફરચન, લીખુ, માલુંગુ, આરંગ, મેઢી, તુલસી, ગુલછરી, ચમેલી, વીંગરે ખીછ જાતના ફુલ અને સુધધી રોષા લીધા, અને તોણીએ તે પેલા હેલકરીને સઘલું તેની પાંતીમાં મુકી તોણીની પછવાડે જવાને ફરમાવ્યું. પછે ખાતકીની કુકાંન આગલથી જતાં સઘલી ઊંચું ગોસ્ત પચોસ રતલ તોલવાને તેને ફરમાવ્યું અને તે પણ પેલાની પાંતીમાં મુક્યું. ખીછ કુકાંનેથી તેને તરેહ તહરેવાર જાતનું સરકામાં ખનાવેલું અચાર લીધું; અને ત્યાંથી આગલ વધી પસતાં, અખરોત, ખદામ, વગેરે મુકા મેવો તેની પાંતીમાં લેઈને ભરચો. પેલા હેલકરી આજે સઘલું પોતાની પાંતીમાં મુકી તે ભરઈ ગયલી જાઈ યોદ્યો, “મેહરખાંન ખાનું, તમેજી મેહરખાંની કરી જનાવલું જાઈલું હતું કે તમારે આતલી ખધી ખરીદી કરાવી હતી કે જોત્રી હું તે લાધવા, શાયે એક ઘણેડો કે ઊંઠ લેતો આવે ને આરણ

ત્યાં પોતે ગઈ અને ત્યાંથી તરેહ તહરેના સુધધી તેજાએ ખરીદ કરી પેલાની પાંતીમાં ભરચો. આજે સઘલાંથી ખચારા હેલકરીની પાંતી-તો તદન ભરચકર થઈ ગઈ. તે લેઈ તે તોણીની પુઠે ચાલવા લાગો. તેજો એક ઘણાજ ભપકાદાર ઘેર આગલ આવી પોહતાં; જે ઘેરના આગલો ભાગ નકસીદાર ધાંભલાથી ખનાવેલો હતો અને તેનો દરવાજો હાથીદાંતના હતો. ત્યાં તેજો ઉભા રહ્યા અને પેલી આરતે તે દરવાજો આસ્તેથી ધોકો.

સેહરાઝાડીને સુર્યનાં દર્સન થવાથી મુગી રહી ગઈ.

“મારે કયુલ કરવું જોઈએ છે બેહન.”

રઝાડી બોલી, “આજે ”

પરથીજ કે

રૂંચ કે :

રેહરો ન

ખા”

હોવી નહામ્મ. એ બાબે તે પેલી સાંધે ગોડતેગો કરવા જતો હતો તેવામાં એક બીજી ઝોરતે અંદરથી આવી ખારનું ઊગાડીઊં જેની ખુબ-સુરતીથી તે હેલકરી તો બેફાંમ બની ગયો. ખરેખર તે તેના નખરાંથી એટલોતો ઘેલો બની ગયો હતો કે તેની તોપણી પણ માથાપરથી પડી જતી હતી. તેને તેણીની ખુબસુરતી ખજાખરની ઝોરત કધી દીધી હતીજ નહીં.

પેલી ઝોરત ને પેલા હેલકરી સાથે આવી હતી તે તેને બે ભાન નેઈ તેનું કારન સમજી ગઈ અને તેથી પોતાને પુષકલ રમુજ મલવાથી । મોહ તરફ જોયા કરતાં ખારજું ઊગાડી-

‘ન’ નેની તેણીને ખખર પડી નહીં. ને

ઊગાડનારીએ

આવની;

જનાતું

બે બા-

જ”

ણીથી ભરેલો કુવારો હતો કે ને પાંણી તે મધે એક પીતલના હાથીમા મુખમાંથી પરતું હતું.

પેલા હેલકરી એકે બાબથી દબઈ ગયો હતો. તોપણ આએ ઘરના ભપકો નેઈ વીસમય થઈ ગયો, અને દરેક ચીજ ધણીજ રીતસર ગોઠવેલી નેઈ બહુ પુશી થવા લાગો; પણ તેણી અજા-એબીમાં વધારે હુમેરો કરવાનું કારણ તેની દ્રશ-તીએ પડેલી એક તરીજ ઝોરત હતી ને પેલી બીજી કરતાંબી વધારે ખુબસુરત દીસતી હતી અને ને પેલાં ઉપર કહેલાં તખતપર બેસેલી હતી. પેલી બે જનીએ ને નેણીને માન આપ્યું તે પરથી તે સમજ્યો કે પેલી તેઓમાં વડી હશે, અને એવી કલપણ કરવામાં તે થગાયો ન હતો. આએ ઝોરતનું નામ **ઝાબીડી** કરી હતું, નેણીએ ફરવાને ઊગાડીએ તે **સામીઈ** કરીને જનાઈ હતી, અને નેણી ઝોરાક ખરીદ કરી લાવી હતી તેને **અમીની** કરીને કહેતાં હતાં.

જે” હતો **ઝાબીડી** અગલ નેઈ

બીજી સહવારે દીનારઝાડીએ, વાત સાંભરવાની હોંશથી જલડી જોગી ઉઠવાથી મુલતાનાને હાક મારી કહ્યું:—“ચારી સેહરાઝાડી, જો તને ઊંઘ ન આવતી હોયતો **અમીની** જે ખાવાનું લાવી તેના તે બેઠાને શું ઉપયોગ કીધા તે હમોને કહી સંભલાવ.” “વાર ત્યારે તે સાંભળવાને તૈયાર થા,” સેહરાઝાડીએ જવાબ દીધો.

જે પૈસા પેલા હેલકરીને મલયા તેથી તે બહુ ખુશ થયો, પણ તે લેઘને પાછું જવાને તેનું દીલ થયું નહીં. આએ તરણુ ખુબસુરત અબલા જાને જોવાની ખુશાલીમાં તે ત્યાં થંબ થઈ ઉભો, કે જેઓ સઘલી તેની નજરમાં એક એકથી સરસ દીસતી; કારણ **અમીની**એ પોતાના છુરખા કાઢાડી નાખવાથી તે પણ પેલી બીજી જો નેટલીજ ખુબસુરત દીસવા લાગી. તેની અબજબીમાં વધારે ઉમેરા થયો, કારણ તેઓ સંગાથે કોઈ પણ મરદ નજર પડતો નહીં; કે જ્યારે ઘણો ખરો ખોરાક, જેવોકે સુકો જેવો તથા તરેવાર મીઠા અને મુરખો તે લાગે હતા તે જેઓ ખાઈ પી જોજ મારનાર હોય તે મને ખરનો હતા.

પેહલાં **જાબીડી**એ ધારયું કે હેલકરી કમ ખાવા થોબથો હશે; પણ ઘણો વખત તેને ઉઠેલો જોઈ તે જોલી, “કમ તું શાને માટે ખોટીછે? શું તુંને આપ્યા તેટલા પૈસા થોડા પડ્યાછે?” પછે **અમીની** તરફ ફરી જોલી, “બેઠન, બગદાદને થોડા બીજા પૈસા આપ કે ખુશી થઈને જાય.”

હેલકરી—તેખાનું, મને ખોટી થવાનું કારણ પૈસા નથી, કારણ તેતો તમે મને જોઈએ તે કરતાં વધુ આપ્યાછે. હું સમજીશું કે મારે મારે કામ પૂરું રહેવા પછે હવે વધુ વખત મારે ઉભું રહેવું નહીં જોઈએ; પણ હું ધાર્યું કે તમે જોસો નહીં કરસો, કારણ હું જોઈ ઘણો અભિમન થયોછું કે આવી તરણુ અતીજાત ખુબસુરત નારી સાથે કોઈ મરદ નજર પડતો નથી. તમોને ખબર હશે કે જેમ ચારત વગર મરડોની મંડલી બીન મળહની હોયછે તેમજ મરડો વગર ચારતની મંડલીને જોજ મલી શકે નહીં.

વલી તે સાથે તેને સામેતીમા બીજી કેટલીક બાબદો કહી સંભલાવીને તે સઘલાનો અંત બગદાદની એક કેહવત કહી સંભલાવી લાગે કે, “કોઈ પણ ખાનાંની જગ્યા ચાર મેજખાંને કરતાં જોજા હોયતો સંપુરણુ ગનાય નહીં,” અને તેટલા માટે જ્યારે તેઓ તરણુ હતીતો એક જોજા વગર ચાલેજ નહીં.

તેઓ હેલકરીની આએ તાલમેલથી હસવા લાગી, જે પછે **જાબીડી** જરા ગંભીર થઈ જોલી “ભલા આદમી તું હમારી ભલમનસાદના ઘણો લાભ લેછે, અને જોકે તુંને મને જણાવાની ગરજ નથી તોયપણ હું તુંને કેહડીય કે હમો તરણુ બેઠનો છઈએ, અને હમારો સઘલો વેહવાર ઘણોજ છુપી રીતે ચલાવીએછે કે જેથી હમારે વીશોની કોઈને ખબર નથી. હમારી વર્તનુકથી કોઈ પણ અનસમજ માણસને વાકેફ નહીં કરવાનું હમોને ઓતેખર કારણછે.

અને હમે એક સારાં ઘરથકરતાની ચોપડી-માં વાંચીઊંઠે, 'તમારી છુપી વાત કોઈ આગલ કરસે ના. જે પોતાની છુપી વાત જાહેર કરેછે તેની લગામ પછે તેના હાથમાં રહેતી નથી. અને તમારાજ છગરમાં તમે તમારી વાત સમાવી ન શકતાં તો તમે બીજાને છુપી રાખવાની કેમ આશા રાખી શકો?' "

હેલકરી—નેક બાનુઓ, તમારા પેહલા દેખાવપરથીજ હું પાંચી ગયા હતા કે તમે કોઈ સાધારણ સ્ત્રીઓ નથી, અને તેમાં હું જોઈશું કે જે ભુલ કીધી નથી. જોકે મારાં નશીબના જરૂર હું તવંગર બની મારા આંખે હલકા ધધાધી છુટા પડવાને શકતીવાન થયા નથી, તોપણ મારાં મગજને સાચા અને તવારીખની ચોપડી વાંચી જેટલું બની સકે તેટલું સુધારવાને પાછલ પડીયા નથી. તમે જાને મને કેહવાની રજા આપોતો કે બીજી ચોપડીમાં એક કેહવત વાંચીછે, અને જે પરમાંણે ચાલવાને હું હમેસા ભુલતો નથી, કે 'આપણે આપણી વાત એવાથી છુપી રાખવી કે જે આપણા વીસવાસનો ઘર ઉપચોગ કરે; પણ સમજી આગલ તે કેહવાને આપણે અચકાવું નહીં કારણ આપણે જાણીએ છીએ કે તેઓ તે જાહેર કરસે નહીં.' મને એક છુપી વાતથી વાકેફ કરવો તે ગોચા તે વાતને એક પેતીમાં ખંધ કરવું કે જેની કુંચી જોવાઈ ગયલી સમજવી અને તેથી તેનું ખારણું કદી નહીં ઊંઘડે તેમ ખંધ થઈ ગયું."

જોબીડીએ જણ્યું કે તે હેલકરી કાંઈ હાજર જવાબીમાં અધુરો નહીં હતો, તથા તેની આંખે તાહેલું કરવાની મંતલબ તેમની સાથે મોજ મારવાની હસે તેપરથી તે હસીને ઘાલી, "તું ખબર છે કે હમે મોજમોજ કરવાની તૈયારી કરીએ છીએ, અને તે જોઈએ તેમ તેપર ખચ કરવાની કાંઈ વાન કરતાં નથી, માટે તેથી

તે ખચમાં બાગ આપ્યાં વગર તુંને તેનો લાભ લેવા દેવો એ તદન જોઈછે." ખુબચેહર **સાશી**એ પોતાની બેહનનાં તેકામાં કહ્યું, "દાસ્ત, તે શું આંખે સાધારણ કેહવત કંઈ સાંભરી નથી, 'જે પોતા સાથે કાંઈ લેતો આવે તેનાં પગલાં સુખારક હોજો; પણ જો કાંઈજ નહીં લાવેતો જેવા ખાલી હાથે આયા તેવા પાછા પધારજો?' "

જો **અમીની**એ ખચારા હેલકરીની તરફને જોયી **જોબીડી** તથા **સાશી**ને કહ્યું નહીં હતું કે, "મારી પ્રીય બેહનો, હું તમારી પાસે માગી લઉં છું કે એને અતરે ઘોલવાદા. મને તેમને જનાવવાનું કાંઈ કારણ રહ્યું નથી કે એ આપુને બહુ ગમત આપસે, કારન એની વાતપરથી તેતો તમને જનહજ આચુ હશે. હું તમને ખાતરી સાથે જનાઉં કે એની હુશીઆરી તથા જરૂર વગર આતલું ખુલું કાંમ કરી આતલી જલદીથી હું પાછી ફરી શકતો નહીં; તે સાથે વરી રસ્તામાં મને માન સાથે જે બધી ગમત એને આપી તે કહીશ તો તમે મારી આંખે અરજ કયુલ રાખવાને ભુલશો નહીં."

આંખે સળદા જે તેનીના ચુખમાથી નીકલત નહીં તો ખચારા હેલકરીને ઘભરાત સાથ પાછું ફરવું પડત.

અમીનીના આંખે કેહવા ઉપરથી તે હેલકરી એતલોતો ખુશી થઈ ગયા કે તેનીની સામને ગુઝામંડીએ પડી તેનીના પગ આગલની જમીન ચુમી, ઉઠી ઘોલવા લાગો, "ખુબચેહર નાજનીન, તમેએ મારાં સારાં નશીબને આજે ખીલવીઊં, તથા આંખે તમારાં સખી દીલથી તેને સંપુરણ કર્યુંછે. મારેથી તમારો ઉપકાર પુરતો માની શકોતો નથી." પછે તરાણડે એને તરફ ફરી કેહવા લાગો, "તમે બાનુઓ કે જે આંખે મારી ઉપર આતલો રોઠો ઉપકાર કર્યો."

છે તેઓ એક ના સમજતાં કે હું તેના ઘર, ઉપયોગ કરીશ. અથવા હું એમ પણ નથી સમજતો કે આએ માનને હું લાચકનો છું. ખચીત, હું હમસે તમારા એક તાબેદાર જોલામ દાખલ મને સમજામ.” આએ મીસાલે બોલયા પછે જે પૈસા તેને આપવામાં આવ્યા હતા તે પાછા આપવા જતો હતો, પણ ઝોબીડીએ તેને તેમ કરતો અટકાવી કહ્યું, “ હમે જેઓએ હમારી

નાકરી કરી હોય તેમને તેના લવાજમ દાખલ એક ફરા જે આપ્યું તે કદી પાછું લેતા નથી.” દીવસ રોશન થવાંથી સેહરાઝાડીએ બોલ્યું “એકે કથું. દીનારઝાડી તેનીને યુગી રહેલી જોઈ હલગીર થઈ પણ તેનીને આશા હતી કે બીજે રોજ તે વાત આગલ કરવામાં આવશે; કારણ મુલતાનને તે સાંભરવાની ખાસ હોવાથી બીજે દીવસે સાબલવાનો વીચાર જનાવી તે ઉઠી ગયા હતા.

સહવાર પડવા આગમજ દીનારઝાડી જે તેની બેઠને દીલ પસંદ વાત કરવા માંડી હતી, તે આગલ ચલાવાની યાદ આપ્યા બુલી નહીં. એ ઉપરથી સેહરાઝાડીએ મુલતાન તરફ ફરી બોલ્યું સહર કીધું: શાહેબ તમારા હોકમથી હું મારી બેઠનની હાંશ પુરી પાડુ છું.”

ઝોબીડીએ હેલકરી પાસથી પૈસા પાછા નહીં લીધા અને બોલી, “દસ્ત તુને હમારી સાથે રહેવાની રજા આપવા આગમજ જેબી હમે અતરે કરીએ તે વાત છુપી રાખવાનીજ માતર કપુલાત હું લેતી નથી. હમે તારી પાસે સારી ચાલ ચલાવાની પણ જામીનગીરી માગીએછે.” આએ વાત ચાલતી હતી તેટલાં અમીનીએ પોતાના બાહેર જવાનો પોશાક કાઢી નાખી તે જોઈ પોતાની કંઈ વીતાલીઆ કેવ ગર અડચને તેણીને કામ કરવાને બની આવે. પછે તહેરવાર જાતનું ઝોરનું ખાનું પોતે લેઈ આવી અને મુનાનાં ખાલાં તથા દ્રક્ષિના દારૂના સીસા લાવી મુક્યા. એ પછે તરતજ ત્રણે ખાનુંઆ

પોતા પોતાની જગ્યા ઉપર તે મુકરા ઉપર બી. સેઠ અને પેલા હેલકરીને પોતાની પાસે બેસાડ્યા અને તમે જેમ ધાર્યું હશે તેમ તે આવી ત્રણ પુખ્તમુરત નાજનીના સાથે પોતાને બેઠેલા જોઈ બહુજ ખુશીમાં આવી ગયા. થોડાક નવાલા ખાધા પછે અમીનીએ એક ખ્યાલું તથા દારૂની જામ ઉઠાવી અને પેહલે ખ્યાલું ભરી આરબોની રીતી પરમાણે પોતે પી ગઈ, જે પછે પોતાની બેઠને ખ્યાલું ભરી એક પછે એકને આપ્યું કે જેઓએ તે નાશ કીધા ખાદ ચોડી વખત તે ભરી હેલકરી તરફ ધર્યું, એને તે લેવાં આગમજ અમીનીના હાથ ઉપર જે બેસો લીધા, અને તે પીવા અગઉ નીચલી મતલબનું એક ગીત ગાયું:—જેમ પવન પોતા સાથે જે મુઘધી જોપરથી જાય છે ત્યારથી તેના પાસપોતાની સાથે લેતો જાય છે તેજ મીસાલે એક દારૂ હું પીનાર છું તે તમારા નાજુક હાથમાંથી આવવાને લીધે એ દારૂને જે ખુદરતી ખવાસ તેમા વધારો થયો છે. આએ ગીતથી તે ઝોર-

તો એટલીતો ખુશી થઈ કે તેઓએ પોતે પણ એક એક પછે એકકું ગીત ગાઈ દેખાડ્યું. હકમાં કહીએતો ખાનાના સુરેરા ઉપર તેઓ એવી પુષ્કલ વખત લગીન બહુજ મજા કરી કે જ્યાં મોજ આપવાના સંધનોની જરાએ ખાત નહીં હતી.

દીવસ આથમવાનો વખત થવાથી સાફીયએ ઉઠીને તરણુડે બેઠાના નામથી તે હલકરીને

અમીનીએ બીજી વખત ખચારા મજુરની તરફન થઈ કહ્યું, “બેઠાના એ કહે છે તે ખરૂં છે; એની અરબથી હું ખુશી થઈ છું, કારણ આપણે અત્યાર તુલીક એને બહુજ ગમત આપીએ; તેથી તમે જે મારી સહલા લેઓ, અથવા જેટલું હું ધારૂં તેતલાં જે તમે મને ચાહતાં હોવાતો, આપણે એને આજની બાકીની રાત અતરેજ કાઢવા દઈએ.”

હેલકરી ગીદ ગાય છે (સર્કે ૯૪)

કહ્યું, “ચાલો ઉઠો; હવે તમને જવાનો વખત થયો છે.” પણ તે હલકરી આવી મજાદમાંથી જવાને ખુશી નહીં હોવાથી બોલ્યો, “અફસોસ ! મેહરબાન બાહનુએ તમે મને આજે હાલતમાં કયાં જવા ફરમાવો છો ? અરે તમારી મહેલી અને દાર્થી હું તદન ચકચુર બની ગયા છું. મને ધરના રસ્તો તદન સુજવાનો નથી. મને આજની રાત તમારે ગમે તાહ પણ અતરેજ રેહવા દા કે હું પાછો ફરીઆરીમાં આઉં; પણ યાદ રાખજે કે જ્યારેબી હું અતરેથી જવસ ત્યારે મારો છવ અતરેનો અતરેજ જમીઆ કરશે.”

ઝાબીડી—બેઠા હમે તારી કરી માંગની રહ કરી સકતાં નથી.

પછે પેલા હેલકરી તરફ ફરી તે બોલી, “તારી અરજ કયુલ રાખવાને ફરી એકવાર હમે ખુશી છઈએ, પણ તે આજે નવી કયુલાત સાથે કે, જેબી હમે તારા દેખતાં કરીએ તેને વીશે કાંઈ પણ પુછવાને તારે તારે મોહ વતીક ઉગાડવું નહીં; કારણ જે બાબદ સાથે તને સંબંધ નહીં તે પુછવાની જે તું તજવીજ કરશે તો જે તને પસંદ નહીં પડે તેણે સાંભલવું પણ પડશે; તેથી

તપાસ રાખને અને હમારી ચાલ ચલગત વીરો અભાગેખી દખાડી તજવીજ કરવાથી હાથ ઉઠાવને."

હેલકરી—નેકબખત ખાનુ', તમારો આગે દોકમ હું વગર તોદવે બળવીશ, મારી છબ કાપી નાખેલી સમ-
છસ, તથા મારી આંખને એક આર-
સી બરોબર બના-
વીશકે જેમાં પડેલા
ઓરો ત્યાંથી ખી-
સ્થા પછે જતો ર-
હેછે.

ઝાખીડી—(જ-
રા ધંભીરાઈ સાથે),
જે હું કહું છું તે મ-
સકરી નથી તે વી-
રો તારી ખાતરી ક-
રવાને ઉઠ અને હ-
મારા દરવાજા ઉપર
અંદરથી શું લખ્યું છે
તે વાંચ ?

તે હેલકરીએ જ-
ઈ આગે શખદો
વાંચીઆકે જે સુનાના
ઝાટા હરફે લખેલા
હતા, "જે પોતાને
ગલાતી વલગતી ચી-
જ ન હોય તેની ખ-

નખોદ કરે તેને જે સખદો તેને ન ગમતા હોય
તે સમજ વાપડેછે." પેલી ત્રણે બેહનો તરફ
ફરી તે બોલ્યો, "ખાનુઆ, હું તમને વચન આ-
પી કહું છું કે તમે અને જે ચીજની સાથે મારે
કાંઈ કામ ન હોય અથવા જે મધે તમાને તે

કુખી રાખવાની કાંઈ મતલબ રોય તે વીરો
એક શખ પશુ ઓચરતાં મને સાંભલશેા નહીં.

સઘલી કયુલાતો થઈ રહેવા પછે અમીનીએ
રાતના ખાનાને માટે સુરો તૈયાર કર્યો, અને દીવાન
ખાનામાં અગરબતી, તથા અંબરની બનાવેલી

બતી સલગાવીકે જેથી
સઘલે પંમરાત તથા
ખુશનુમાં રોશની પંથ
રાઈ રહી; એ થઈ રે-
હવા પછે તેણીની
બેહનો તથા હેલકરી
સાથે ખાનુ ખાતને
તે બેઠી વલજે તેઓ
ખતાં ખાતાં સલામ-
તી ભેતી વખતે ગા-
યન અને કવીતા
બોલી દીલ ખુશ
કરતાં. તે ઓરતો
પેલા હેલકરીને તે-
ઓની તંદરેસ્તી ચા-
હવાના બાહાના કા-
હાડી ખુબ ધીચારી
મજા મેલવતી અને
જેમાં પોતાની હાજર
જવાબીથી તે હેલકરી
વધારે કરી આપતો.
આવી રીતે જ્યારે
તેઓ બહુજ ખુ-
સીમાં આવી ગયાં
હતાં ત્યારે કોઈના
ખારડું થોકવાના અ-
વાજ સંભાલ્યો.

હેલકરી દરવાજા ઉપરનો લખ વાંચેછે. (મૈ ૯૫)

રોશની માલમ પડવાથી સેહરાઝાડી બોલતી
અતકી ગઈ.

સુલતાનની ખાતરી હતી કે આગલ ચાલતાં
વાત બહુજ ગમત આપશે તેથી બીજા દાહાડા-
ની વાત જોતો ઉઠી ગયો.

સકારામાંજ ઉઠી દીનારઝાડી મુલતાંનાંને કે-
હવા લાગી, “ખોદાને ખાતર જો તમે જગતાં
હોવાનો પેલી વાત આગલ ચલાવો. દરવાજો
કોણે થોકથો તે જાનવાને હું ઘણી અધીરી
પનીકું.”

સોહરાઝાડી—હું તમને તે કેહી સંભલા-
ઊંછ, અને મારા ખાતરીછે કે જે બ્યાન હું ક-
રનારહું તે મારા પાદશાહી ખાવીદને પસંદ
પરયા વગર રહેશે નહીં.

જ્યારે પેલી ચારતોએ દરવાજો થોકથો સાં-
ભર્યો ત્યારે તે ખોલવાને બધીઓ ઉઠી; પણ
સાફીના જરૂરમાં ઉઠી ઉભાં થવાથી તેનીને જઈ
ખીલ બેહુનો પાછી બેસી ગઈ. એક બે પલમાં
સાફીએ પાછી આવી કહ્યું, “બેહુનો, રાતના મો-
ટા ભાગ ખુશાલી સાથે કાઢવાની આપને એક
ઠીક ઠક મલીછે, અને જો મને તમે એકમ-
લતાં થાઓતો તે તક આપને જવા દેશું
નહીં. દરવાજો આગલ તરણુ જણુ આવ્યાછે
જેઓ તેમનાં પોશાકપરથી જોગી* જેવા માલમ
પડેછે; પણ તે સઘલાંમો તમોને અજાણીમાં
નાખવાનું એછેકે તે તરણુ જનાઓની જમની
આંખ જતી રહીછે, તથા તેમના માથાં દાહાડી
અને ભવાં ઘોરાવી નાંખેલાંછે. તેઓ કેહેછે કે
બગદાદમાં તેઓએ હમનાજ પેહલ વેહલો પગ

* જોગી (કેલેનડર) હીજરી સુનેની પાંચમી સ-
દીમાં એ એક પ્રમત્તી કામ પેદા થઈ હતી. કેલેનદર
સુન્નેનો અર્થ સ્વછસુનનું કરી થાયછે; એટલાંના
સ્થાપનાર જુઝુફ એ નામ ધારણ કર્યું હતું.

મુકથોછે અને કંધી આગલ નહીં આવી ગયાને
લીધે તથા રાત પડવાથી, અને કાંઠાં વાસો કર-
વો તેની બે ખખરીને લીધે સારાં ભાયગો તેઓ-
એ આપનો દરવાજો આવી થોકથો. તેઓ આ-
પણી પાસે માગી લયછે કે ખુદાને ખાતર તેમના
પર ક્યા લાવી ઘર મધે તેમને લેવા. જો તે-
વીખી જગ્યા તેમને આપે તેમની તેઓ દરકાર
કરતા નથી પણ કોઈ પણ છાપડાં તલે રેહવાને
ખુશીછે; એક તબેલામાંખી તેમને રાખોતો તે-
ઓ સતોશ પાંમશે. તેઓ જીવાન અને ખુબ-
શુરતે, અને તે સાથે ચંચલાઈમાં કમી માલમ
પડતા નથી. વળી જ્યારે તેમને એકજ જાતનો
પોશાક તથા સર્વે આકાર હું જોઈકું ત્યારે મને
હસતું આવવા વગર રેહતું નથી.” આતલું બો-
લી સાફી એટલુંતો કલેજી ધરી હસવા લાગી કે
તેનીની સાથે તેની બે બેહુનો તથા પેલા હે-
લકરીને ખી હસતું આયા વગર રહ્યું નહીં.
પછે તેની બોલી, “ખ્યારી બેહુનો, મને તે
મને અંદર લાવવા દેવાની રજા આપશો? ખ-
ચીત આવા તરણુ જણુ આપણી મંડલીમાં હું-
ચેરાવાથી જેવો દીવસ આપણે સહર કીધાછે
તેથી વધુ ખુશાલી સાથે તે આપણે પુરો કરી-
આં વગર રેહશું નહીં. તેઓ આપણને પુરતી
ગમત આપશે, અને વરી તેમાં કાંઈ ખરચ બે-
સનાર નથી; તેઓ માતર આજનીજ રાત આ-
પણા ઘરણા છાયા તરે રેહવા માગેછે, તથા દી-
વસ ઉઝાતાંજ આગલ વધવાનો તેઓએ ઠેરાવ
કર્યોછે.”

ઝોબીડી અને અમીનીએ સાફીની માંગણી કબુલ રાખવાને કેટલાંક ઓટ્ટેબર કારણોને લીધે આનાકાની કરી, જે કારણોથી સાફીઈ પોતે પણ સારી પેઠે વાકેફ હતી. પણ તેની પોતાની અરજ કબુલ રખાવાને એટલીતો આરજીમંદ હતી કે તેઓથી તેને ના પાડી શકાઈ નહીં. ઝોબીડીએ કહ્યું, “વાર ત્યારે જ, તેમને અંદર લેઈ આવ; પણ તે આગમજ તેમને કેહવાને બુલતી ના કે તેમને જેની સાથે સંબંધ નહીં તે બાબદ વીશે કાંઈ પુછવું નહીં; તથા દરવાજાપર જે લખ્યું છે તેખી તેઓને વંચાવે.”

સાફી ખુસી થતી દારી ગઈ અને થોડાવારમાં પેલા તરણુ જોગીઓ સાથે પાછી આવી.

દાખલ થતાં પેલી ઓરતોને તેઓએ ઘણીજ નમીને સલામ કીધી, જેઓ તેમને આદરમાન આપવાને ઉઠી ઉભી થઈ હતી; તેમને નમનતાઈ સાથે તેઓએ કહ્યું કે તમારાં પગલાં અતરે મુખારક હોજ; અને તેઓ તેમને પોતાને ત્યાં આવવાની

“તેઓએ ઘણીજ નમીને સલામ કીધી.” (ચર્ચ ૯૭)

તક મલેલી જઈ ઘણા મગન હતાં. એમ કહી તેમને બેસવાને તેઓએ અરજ ગુજારી.

તે જગ્યાના ભપકા અને તેમને મલેલા આદરભાવ જઈ તે જોગીઓને પેલી ઓરતો વાસ્તે ઘણા ઉમદા વીચાર આવ્યા; પણ બેસવા અગઉ તેમની નજર પેલા હેલકરી પર પડવાથી, જેને તેમના કરતાં ઉલટી રીતે ચાલનારા બીજા ચુસલમીનાના પોશાકમાં દીધો કે જેઓ વ-

ચે હુમેસ ઘણીક બાબદમાં કેટલીક રીતભાંતોને લીધે જગડો ઉઠતો હતો, કારણ તે બોરકુવાલા તેમની દાહડી તથા ભવાં બોરાવતા ન હતા, એ ઉપરથી એક જનો બોલ્યો, “જુઓ અતરે આપરી વચે આપણા અરબી સાધીઓથી ઉલતો ચાલનાર એક જન છે.”

પેલા હેલકરી જે દાર્થી ચકચુર હતો, તેનો મીજબ આંખે સંખુનો સાંભરવાથી જતો રહ્યો, તથા ચીરડાદને પોતાની જગ્યાપરથી ખીસ્ચા વગર તેને જવાબ દીધો, “બેસી જાઓ, અને જેની સાથે તમાને સંબંધ નહીં તેમાં દાક બો-

સવાથી કુર રહેવો. દરવાજાપરનો લેખ તો એવો વાંચ્યો નથી? તમારી રીત પરમાને ચાલવા સીખવવા કરતાં હમારી રીત પરમાનેજ તમો ચાલો.”

તે જોગી બોલ્યો, “ભલાં આદમી ઝોસો નો કર; ખચીત તુને ગુસે થવાનું જરાએ કારન આપવાને હમો ખુશી નથી; બીજા હાથ ઉપર તારો હોકમ માનવાને હમે તૈયાર છીએ.”

આંખે ઉપરથી તકરાર અતકાવાને પેલી બેઠેનો વચે પડી અને તેમને નરમ પાડ્યા. પેલા જોગીઓના બેઠા પછે તેઓએ તેમને ખાંતું પરચ્યું; અને સાફીઈ તેમનીપર બહુજ મગન હોવાથી તેમને સરાખ આપવાને બુલતી નહીં.

સેફરાઝાડીએ એટલું બોલી ખતમ કર્યું, કારણ સુર્યના કીરન તેનીની નજરે પડ્યાં, જેપરથી મુલતાંન ઉઠ્યો તથા એવી કબુલાત આ-

પી કે બીજે દીવસે તે બાકીની વાત આગલ ચલાવા દશે, કારણ તે જોગીઆ એક આંખે શું કારણ આંધરા હતા તથા વલી તરણુડે-

ની જમનીજ આંખ કાંચ ગઈ હતી તે જાનવાની તેની બહુજ ખાચસ હતી. આએ કબુલાતથી દીનારઝાડીનેબી સંતોશ ઉપજ્યા.

પોહર ફાતવાની એક કલાક આગમજથી દીનારઝાડીના જોગી ઉઠવાથી તેણીએ મુલતાંનાંને કહ્યું, “પ્રીય બેહન, પેલી ચારતો તથા જોગી વચ્ચે શું બન્યું તે મેહરબાંની કરી કહે.” તેની એ જવાબ દીધો, “ઘણી ખુશી સાથે.” એમ કહી વાર્તા નીચે મુજબ આગલ લખાવી:—

પેલા જોગીઆએ પોતાની મરજી પરમાણે ખુબ તરેહથી દબાવી તથા સરાખ ધીચી પેલી ચારતોને કહ્યું કે જો કાંઈ ઘર મધે વજંતરે હોયતો તે ઉપર ગાંનું ગાઈ તેઓ તે ચારતોને બહુ ખુશી સાથે જાળ આપશે. તેઓએ આએ માંગની કબુલ કરીને ઘરમાં જ વજંતરે હતાં તે સાફીઈ લેવા ગઈ. તેની એક પલમાં પાછી ફરી અને એક પોતાના દશની બનાવેલી તથા ખીજી ધરિની ધપની બનાવેલી વાંસલી અને એક તંખુરો લાવી તેઓને સ્વાધીન કર્યો. દરેક જને જે પોતાને પસંદ પરચું તે વજંતરે લીધું, અને તરણુડે જન સાથે એક ગીત ગાવા લાગા. તે ગાયન પેલી ચારતોને માલમ હોવાથી તેઓ તેની સાથે તે ખોહોડેથી ગાવામાં સાંમેલ થઈ; પણ તે ગાયન ગાતાં વારેગરીએ તેઓ અચકી જતી અને કલેજી ધરી ધરી હરતી.

તેઓ આએ જાળમાં ચકચુર હતાં, અને જ્યારે ખુશાલી તેની સહથી ખોટી હૃદ પોહોતી હતી ત્યારે દરવાજા ચોકવાનો તેમને અવાજ

આયો. સાફીઈ ગાવાનું મુકી દઈ કોણ હતું તે જોવાને ગઈ. સેહરાઝાડી વાત પરતી મુકી બોલી, “સાહેબ, પણ આએ ચારતોના ઘરમાં આતલું અસુરેથી ખાંનું ચોકવાનું કારણ કોણ હતા તે મારે તમોને જનાવડું જાહેર. તેનું કારણ નીચે મુજબ છે: ‘**ખલીફ હાફેઝ અલરસીદ**’ ને રાતરે છુપા પોશાકમાં ફરવા નીકલી પોતાના રાજમાં ચાલતાં અંધરની જાતે ચોકાસી કરવાની તેવ હતી.”

આએ રાતરે પોતાના ધારા મુજબ ખલીફ, તેના વજર **અમારફ** અને તેના જલાદ **મરાફ** સાથે ત્રણે જના વેપારીના પોશાકમાં ખાહેર ફરવા નીકલીઆ હતા. આએ તરણુ ચારતોના ઘર આગલથી જતાં તેને ગાયણ અને હસવાનો અવાજ કાંને પડ્યો. એ ઉપરથી તેને વજરને અંદર શું થતું તે જાહેર જોવા સાથે ખારણું ઉગડાવાને માટે તે ચોકવા ફરમાવ્યું. વજરે તેને ઘણી રીતે સમજાવ્યો કે એ કોઈ ચારતો પોતપોતામાં જાળ જલવતી હશે અને તેઓ વચ્ચે જઈ તુને જાહેર થવું લાજમ નથી.

* હુમશીઓના વંસના પાંચમે ખલીફ હાફેઝ અલરસીદ હતા કે જેને અદલ અલરસીદ કહી પણ કહેવા હતા.

† અરમીસીદીજના જાનીના કુટુંબમાંનો ગામાફર હતા કે જે હાફેઝ અલરસીદનો ઘણા માંનીતો હતો.

“ગાયાકરે તેપરથી ખારનું ચોકડું.” (સર્કે ૯૯)

વળી તેને કહ્યું કે હજી કાંઈ ધારામાં જણાવેલા વખત થયા નથી તેથી તેમને તેમની મોજમાં અટકાવ થવો નહીં જોઈએ. પણ તે સઘળું વ-
છરનું કેહવું ફક્ત ગયું. ખલીફે બોલ્યો, “ફી-

કર નહીં, હું તને હોકમ કહું કે ખારનું ચોકડું?” ગાયાકરે તેપરથી ખારનું ચોકડું. સાફીઈ, ખારનું ઊગાડતાં વછરની નજરે તેનીના હાથમાં ની રોશનીને લીધે પડી, જેની અતીર્થાંત ખુબ-

સુરતી જોઈ તેને ઘણીજ નમીન સલામ કીધી, અને બોલ્યો, “નેક બખત ખાંતુ”, હવે તરણજના મરુલના વેપારી છઠ્ઠાએ, અને કીમતી માલ સાથે દસ દીવસ થયા અંતરે આયા છીએ, કે જે એક ખાંતની વખારમાં સઘસો હુએ મુકયોછે તથા તેનેજ ત્યાં ઉતારો લીધોછે. એતેકાકે એવો ખાંતો કે આજ રોજે આએ શહેરના એક વેપારીને ત્યાં હુએને ખાનાપર ઇજન હોવાને લીધે ત્યાં ગયા હતા તથા પુરાકલ મોજ ફેલવી; સરાખની મસતીની બાહરમાં તેને નાચારીઆને બોલાવી મંગાવી. મોડી રાત થવાથી તથા રસ્તે ના પોહરેગીરનું ત્યાં આવી પુગવાથી તેને ગાયન તથા નાચનારીથી થતો શોહર સાંભરી બારનું ઊંચાવાળી અને હમારામાના કેતલાકને કેદ કીધા, પણ સારા ભાયજે દેવાલ કુદાવી અને નાહસી ગયા. હવે વળરે બોલતું સહર રાખી કહ્યું, “હુએને ધાસ્તી લાગેચ કે અનજના હોવાને લીધે તથા ખાંતને ત્યાં પોહોચીએ તે આગમજ રખે કોઈ બીજા પોહરેગીર અથવા પેહલાનીજ નજરે હુએ પડીએ. વલી તેને ત્યાં જઈ પોહોચીએ તે આગમજ ભાગર ખંધ થઈ જશે ને સહવાર મુધી ઉગાડવામાં નહીં આવશે; તેટલા માટે ચાલતાં ચાલતાં ગાયનને સાદ તમારે ત્યાંથી નીકલતો સાંભરી, અને તમારું બારનું હીમત કરી થોકડું કે સ-

હવાર મુધી તમારે ત્યાં હુએને તમા તમારાં ધરને આસરે આપશો. જે તમે હુએને તમારી મંડળીને લાયકના ગણસો તો હમારેથી ખનસે તેતલી મદદ કરી તમારી મોજમે વધારો કરી આપશું; જે તે તમને ના પસંદ હોયતો એક રાતનો તમારા મેહલમાં વાંસો મલવાથીજ અખાને સંતોષ મલશે.”

વજીર ગાયાફર બોલતો હતો તેતલાં સાફી-છએ તેની સાથના પેલા ખીજા દાલગાણુ વેપારીને જોઈ લીધા. પછે તેનીએ તેમને કહ્યું કે ઘરની તે કાંઈ વડી ન હતી; પણ જે જરાવાર તેઓ ઘોબશેતો અંદર જાઈને તે પુછી જવાબ લાવશે. સાફીએ આએ દખલતા વેપારીની અરજ તેની બેહતો આગલ જઈ જાહેર કીધી, જેઓએ શું જવાબ આપવો તેનો થોડોવાર વીચાર કીધો; પણ તેઓ સખી દીલના હોવાથી તેમને અંદર લેવાનો અંતે થેડાવ થયો.

સેહરાઝાડીને વાત લાંબી કરવાની મતલબ હોવાથી દાહાડો રોશન થયોછે કરી આગલ બોલતું માંડી વાલ્યું; પણ નવા આવેલા વેપારીઓના નામ નીસાન જનાવાથી આગલ શું ખનશે તે જાનવાને સેહરીયાર અધીરો ખનયો, જેને વીચારીઈ કે એ લોકોથી કાંઈ અજાણખ ખનાવ ખનવો જોઈએ, તેથી રાતની પાછી વાર જોતો ઉડી ગયો.

દીનારઝાડી મુલતાંનની માફક પેલી ઋણ આરતોને ત્યાં ખલીફના જવાથી શું નીપજ્યું તે જાનવાને અધીરો ખની હતી, તેથી પોતાની બેહત મુલતાનાને જલકી ઉઠાડવાને બુલી નહીં.

તેણીએ પેલા જોગીઓની વાતથી આગલ વધવાને તેને અરજ કરી, જે અરજ સેહરાઝાડીએ મુલતાંનની રજ લેઈ કમુલ રાખી, અને નીચે મુજબ બોલવા માંડ્યું:—

પુખ્તરૂત સાફીએ ખલીફ, તેના મોઢા વ-
ઝીર અને મસરની અંદર દાખલ કરતાં ઝો-
લખાન કરાવી, જેઓએ પેલી સ્ત્રીઓને અને
જોગીઓને નમીને સલામ કીધી. તે ઝોરતોએ
તેમને વેપારીજ સમજી તેઓની સલામ પાછી
વાલી. જોખીડીએ વડી દાખલ પોતાના પુત્રવતી
ખવાસ પરમાંણી ગંભરાઈથી અને દમામથી કહ્યું,
“તમારાં પગલાં મોખારક હોજો. પણ તમે સાથે
અમે વધુ આગલ વાત કર્યે તે આગમજ તમા-
રી પાસેથી એક કબુલાત લેઈએ તો જોસે
થશે ના.”

વઝીર—કહી કબુલાત? માતર તે તમેને
બોલવાનોજ વીલમછે. તમારા જેવી પુખ્તરૂત
નાજનીનાને અમે કશુંએ ના પાડી શકનાર
નથી.

જોખીડી—તે એછેકે જ્યાં સુધી તમે હ-
મારી પાસે છે ત્યાંસુધી તમારે એમજ સમજવું
કે તમેને આંખ છે અને જીભ નથી; બીજા બો-
લોમાં તમે અમુને કાંઈથી કરતાં જેવો તેને માટે
સવાલ કરતા ના, અને જેની સાથે તમેને કાંઈ
સંબંધ નહીં તે વીશેની તમારે ચકચાર કરવી
નહીં, નહીં તરફે તમારે એવું સાંભરવું પડશે કે
જે તમેને નાખુશ કરયા વગર રહેશે નહીં.

વઝીર—ખાઈ તમારા હાકમને અમે તાયબે
રહીશું. અમેને કોઈના કાંમમાં માંયું ગાલવાની
તેવ નથી; જે હમને લાગવું વલગવું ન
હોય તે જાનવાથી દુર રહીશું.

આએ વાતચીત પછે તેઓ સંધા બેસી ગયાં,
અને તે મંડલી એકથી થયા પછે નવા આવના-
રાઓની તેઓએ તદ્દરેસ્તી ચાહી.

જામરે વઝીર ગાયફર પેલી ઝોરતો સાથે
સારી સારી વાતો કરી તેમને મોજ આપતો
હતો, ત્યારે ખલીફ તેમની બેઠક પુખ્તરૂતી,
મલાજસરની ચાલ ચલગત, ખુશ મીજાજ અને

હાજર જવાબી જોઈ હેરત થઈ ગયો. એ પછે
તેને પોતાની નજર પેલા તરાણુ જોગીઓપર
ફેરવી અને તે તરાણુને જમની આંખે કાણું જો-
ઈ તે અજબજબ થવા લાગો. આએ વીશેનું
કારણ પુછવાને તે ચુકચો નહીં હતું, પણ જે
કબુલાત દાખલ થતાંજ તેઓએ આપી હતી તે-
થી તેનું મોહ બંધ થઈ ગયું. આએ સઘલું
ધ્યાનમાં લેતાં, તે સાથે વરી સઘલો સર સામાન
ખડજ કીમતી અને નીચમ સર ગોઠવેલો, તથા
ઘરની સફાઈ જોઈ, તે વીચારવા લાગો કે પોતે
કોઈ તલેસમાતી જગામે હતો.

તેઓની વાત નાચ રંગ વીશે થવાથી દરેક
જન પોત પોતાની રીત પરમાંણી નાચનું ધ્યાન
કરવા લાગા અને તેમાં પેલા તરાણુ જોગીઓએ
હી પોતાના રેવાજ પરમાંણી નાચી દખાડીહોં, જે-
પરથી તે ઝોરતોએ તેમને વારંતે જે સારો વી-
ચાર આંધીયા હતો તે મજબુત થયો અને ખ-
લીફ અને તેના સામતીઓએ પણ તેમને સાફ
સાફ મત ધારણુ કર્યું.

પેલા તરાણુ જોગીઓ નાચી રહ્યા ખાદ જો-
ખીડી હી અને અમીનીનો હાથ પકડી બોલી,
“ચાલો બેઠન ઉઠો, આપના પહુરોના, જે આ-
પણે તેમની આગલ છુત લઈશું તો, અપમાન
લેશે નહીં, અને તેમજ તેવોના હાજર હેવાથી
આપનું રાખેતાનું કાંમ કરવાને અડચણ થવી ન
જોઈએ.” અમીની પોતાની બેઠનના બોલવાનો
અરથ સમજી જવાથી પોતાની બેઠક પરથી ઉઠી,
અને રેકાખી, દારના સીસા, અને પ્યાલાં ઉઠાવી
લીધાં, તે સાથે જે વળંતર પેલા જોગીઓએ વ-
જોડીઆં હતાં તે પણ લઈ ગઈ.

સાફીઈ પણ ચાલસુ થઈ બેસી નહીં રહી,
પણ તેને ઝોરડો સાફ કરી નાખ્યા, અને દરેક
ચીજ તેની જગ્યાએ ગોઠવી દીધી; ખતીના ગુલ
કાતરયા તથા તેમાં ખીજી સુગંધી તેલ નાંચું;

ત્યારબાદ તેનીએ પેલા જોગીઆને એક કોચ ઉપર બાબુએ બેસવાની અરજ કરી, તથા ખલીફને તેના સોબતી સાથે ખીજા કોચ ઉપર ખીરાજવાની આરજ દખાડી. પેલા હેલકરીને તેનીએ કહ્યું, “હા, અને જે કાંમ હમે કર્યે છીએ તેમાં મદદ કરવાને તૈયાર થા; તારા જેવા કુતુંબમાના આદમીને આલમુ રેહકું નહીં જોઈએ.” તે હેલકરીને સરાખ જરા ઉડી જવાથી ઉડી પોતાની કમર તાઈત કરી બોલ્યા, “લેજો તમારો હોકમ ખજવાને શેવક તૈયાર ઉભોછે.” સાફી બોલી, “ધણું સજ, હું કેહું ત્યાંસુધી જરા થોખ; તારું કાંમ હમના પકશે.” થોડા વખતમાં અમીની એક છુરસી લેઈ આવી જે તેને દીવાનખાનાંની વચે જોડવી; જે પછે પાસેના એક આરકાનું ખારનું ઊગાડી પેલા હેલકરીને કહ્યું, “અહીં આવ અને મને હાથ લાગ.” તે તરતજ દોડીઆ અને આરકામાં જઈ બે કાલી કુતરી જેઆને લોહોડાના પતા તથા સાંકલથી બાંધી હતી તે લેઈ બહાર આવ્યા. તે કુતરીઆને જાને પ્રુકલ લાકડીથી મારી હાથ તેવી દીસ્તી હતી. હેલકરી તેમને આરકાની વચે લઈ ગયા.

એ પછે ઝોખીડી, જે જોગી અને ખલીફ વચે પોતાના તખતપર બેઠી હતી, ત્યાંથી ઉડી અને ગંભીરાઈ સાથે પેલા હેલકરી તરફ ગઈ. તે હાથ નાખી બોલી, “આલો, આપુને આપની ફરજ ખજવા દો.” પછે પોતાની ગુટી સુધી બાંદ ઊંચી કરી એક ચાખક સાફીધના હાથમાંથી લેઈ બોલી “હેલકરી, એક કુતરી મારી બેહન અમીનીને આપ અને ખીજા મારી આગલ લાવ.”

તે હેલકરીએ તેનીના હોકમ અજબ કર્યું. જે કુતરી તેને પોતાના હાથમાં પકડી હતી તે ભુકવા લાગી અને ઝોખીડી તરફ જઈ તેનું મોહ ઊંચું કરી કાલાવાલા કરતી નજરથી જોવા લાગી; પણ જોખીડીએ તે જાનવરના દયા ઉ

જાળવે એવા દખાવની દરકાર કીધાં વગર, અથવાતો તેનીની ધુમ કે જેથી સઘળું ઘર ગાજ રહ્યું હતું, તેની ઉપર ધ્યાન આપ્યા વગર, પોતે થાકી ગઈ ત્યાં સુધી તેનીને ચાખક લગાવ્યા. પોતાનું જર પૂરું થવા પછે તેણીએ ચાખક ફેંકી દીધો, અને હેલકરી પાસથી સાંકલ લેઈ તે કુતરીના પગ ધોરાપર લેઈ, દલગીરી તથા દયા ભરેલી નજરથી તેની તરફ જઈ બેઠ જના સાથે રકવા લાગ્યા; જે પછે ઝોખીડીએ પોતાના રેમાલથી તે કુતરીના આંધું નુંછયાં, તથા તેને બોસો લેઈ તે સાંકલ હેલકરીને પાછી સ્વાધીન કરી, તેને જ્યાંથી તે લાચા હતો ત્યાં પાછી લેઈ જવા ફરમાવ્યું; તથા ખીજા કુતરી પોતાની નજરીક લાવવાને કહ્યું. તે હેલકરી કુતરીને પાછી આરકામાં લેઈ ગયા, તથા અમીની પાસથી ખીજા કુતરીની સાંકલ લેઈ ઝોખીડી પાસે પકડી, જેને તેણીને પેહલીની માફક ધરવાને ફરમાવ્યું. પછે તેણીએ ચાખક લેઈ આગલીની માફકજ તેને મારી, તેની સાથે રૂદન કરી રહી. તેની આંખ નુંછી, બોસો લેઈ તે હેલકરીને પાછી સ્વાધીન કીધી; પણ અમીની હેલકરીની એ મહેનત આછી કરવા પોતે તેને પાછી આરકામાં લઈ ગઈ. પેલા તરણુ જોગી અને ખલીફ તથા તેના સોબતીઆ બહુજ આચરો પાંમવા લાગ્યા અને વીચારવા લાગ્યાકે ઝોખીડી, પેલી કુતરીઆ કે જેને ખુસલમીન ધરમ પરમાણે અપવીતર ગનવામાં આવેછે, તેને આવી કદર રીતે માર્યાં પછે તેમની સાથે રહતી શું કારણ હતી, અને તેઓનાં આંસુ નુછી વલી તેમને બોસા લેવાના શો સબબ હતો. તેઓ એ વીશે પોત પોતામાં બકબકવા લાગ્યા, અને ખલીફ આવા અજબખીજા ભરેલાં પર્ગલાંનું કારણ જાનવા અધરિં બની ગયા હતા તે વહીરને તે વીશે ચોકસાઈ કરવાને અસારત કરવા લાગ્યા. વહીરે એ ઉપરથી

“પ્રાતે યાકી ગઈ ત્યાં મુઘી તેનીને ચાખક લગાવ્યા.” (ચૈ ૧૦૨)

પ્રાતાનું દેહકં ફેરવી દીધું; ખણુ ઘડી ઘડી ખલી-
ફના ઉસારત કરવાથી તેનેખી તેવીજ રીતે ઇ
સારતથી જનાવ્યું કે ખલીફને તે વીરો ચકચાર
કરવાને હજુ ચોખવું જોઈએ.

જોખીડી થોડો વખત ઓરડાની વચે જ્યાં
કુતરીઓને મારી હતી ત્યાં થાક ખાવાને મુઘી
મુઘી બેઠી. છેલ્લે સાફીઈ બોલી, “બેહન તમે
તમારી જગાપર બબો, કે હું મારું કાંમ ખબ-

લાગી.” ઝોખીડી બોલી, “હા, બેહન”; ને પછે પોતે ખલીફ, ગાયફર, અને મસરરને પોતાનાં જન્મના હાથ ઉપર રાખી તથા પેલા તરણુ બેગી અને હેલકરીને પોતાના દાબા હાથ ઉપર રહેવા દઈ કોચ ઉપર વચે જઈ બેઠી.

સેહરાગાડી—સાહેબ, જેઠું મેં તમારી આગલ કહ્યું એતલાંથીજ તમને તે ઘણું દેરત

ઉપજવનાર લાગતું હતું; પણ ને બાકી રહ્યું છે તે એથી પણ વધારે બાણુવા લાયક છે, અને મારી ખાતરી છેકે તમે જેહરખાંન મહને વાત પુરી કરવા કાલ લગીન જવવા દેશો. સુલતાને હા કહી, અને દાહાડો રોશન થવાથી ઉઠી ચાલતો થયો.

દીનારગાડીએ ખીજે દીવરો ઉઠતાંજ પોતાની બેહનને હાંકે માર્યો અને બોલી, “જે તમને ઊંચ ન આવતી હોય તો જેહરખાંની કરી પેલી તરણુ બેહનની વાત આગલ ચલાવો.” સુલતાનાએ જ્યાંથી વાત અધુરી મુકી હતી તે યાદ કરી નીચે મુજબ બોલવું સહર કીધું:—

સાહેબ, ઝોખીડીના બેઠા પછે બધા જરાવાર ચુપ થઈ ગયા. છેલ્લે ઝ્યારદાની વચે સાફીધએ બેસી પોતાની બેહન અમીનીને કહ્યું: “પ્રીય બેહન હું માગી લઉં છું કે તમે હવે ઉઠો? અને શું જોઈએ છે તેની તમને ખબર છે.” અમીની ઉઠી અને એક બીજા ઝ્યારદામાં ગઈ કે જે પેલી કુતરી વાલા ઝ્યારદાની પાસેજ હતો, અને ત્યાંથી પીરી સાતીન ઉપર સુનેરી તથા લીલા રેસમથી ભરેલી ખારકરતા કવરથી ઘઉંલા એક બાકસ લાવી. તે પોતેજ સાફીધ પાસે લેઈ જઈ ઉઘાડ્યો ને તેમાંથી એક વાંસલી કાઢી તેનીને આપી. થોડો વખત તે વળતરને રાહપર લેઈ સાફીધએ એક ગાયણુ ગાવા તથા તેમાં વળડવા માંડ્યું. તેણીએ એક આસક પોતાના દીલ્લરથી જુડો પકી ને વીલાપ કરે છે તે વીરો ગીત ગાયું,

અને તે એવાતો મીઠા સરોહથી બોલતી કે ખલીફ અને બીજા બધા બેઠામ બની ગયા. ઘણાજ જુસા સાથે તે ગાઈ રહ્યા પછે તેણીએ અમીનીને કહ્યું, “જેહરખાંની કરી વાંસલી લેઈ લેઓ કારણુ મારું ગાતું પડી ગયું છે. મારી વીતી તમે એ વળડી આપણા જેઠાખાંને ખુશી કરો.”

અમીની બોલી, “ઘણી ખુશી સાથે”. પછે તે વાંસલી તેણીનાં હાથમાંથી લેઈ પોતે સાફીધની જગ્યાએ બેઠી.

અમીનીએ પણ એજ બાબત ઉપર એક લાંબુ ગીત ગાવા માંડ્યું ને વળી તે એતલાતો જુસા સાથે ગાવા તથા વળડવા લાગી કે જાને સઘણું પોતાપરજ વીતતું હોય. જેથી તે ગીત પૂરું કરતાં તે તદન હાંડી ગઈ.

ઝોખીડી તેજાને પોતાની ખુશી જનાવા બોલી, “બેહનો તમેએ તમારો ભાગ બહુજ ઉલ્લસથી બજાવીએ છે, અને બધાને અજાને માલમ પડતું કે જાને તમે પોતાને કુખ ઉપજતું હોય તેમ ગાતાં હતાં.” આજે બોલોના ઉપકાર અમીનીથી વાલી શકાયો નહીં, કારણુ તેણીના

દીલમાં જુસ્સો એતલોતો ઉસકેરાઓ હતો કે દમ સેહલાઈથી લેવાને તેણીને પોતાની ગરદન તથા છાતી ખોલી કરવી પડી, જેઆરે તેણીના સ-રીરના ભાગ સઘલા સમજતા હતા તેટલા ખુબ-સુરત દીસ્યા નહીં: પણ તેથી ઉલટા તે ઉપર જગે જગે સડ જેવા કાલા દાગ પડેલા જણા-યા, જેથી પેલા પહુરાણુઓ વીસમય પામવા લાગ્યા. આએ રીતે પોતાની છાતી ખુલી કરવા-થીખી તેણીને કંઈ ફાયદા થયો નહીં અને તે બેસુધ થઈ ગઈ.

સેહરાગ્રાહી મુઠી રહી જઈ બોલી, “નેકબ-ખત ખારોંદ માફ કરજે; કારણુ દાહાડો આટલો બધો ચહડી ગયો તેની મને ખપ્પરજ રહી નહીં.” એમ કહી તેણીએ વાત કરવી બંધ કીધી અને મુલતાં ઉઠ્યો. જો તેને તેણીને જીવતી રાખવાનો વીચાર નહીં કીધો હતો તેખી હમ-ણાં તેની અજબબી આએ વાતથી એતલી તો ઉસકેરાઈ હતી કે તે તેણીને જલાદને સવાધીન કરવાને કદી પણ હીમત કરે નહીં અને તે વાત આગલ ચાલતા નવા હેરત ભરયા બતાવો ના-ધવાની જમીનગીરી આપતી.

હુએશની માંફે પોતાની બેહનને ડાહી ડી-નારગ્રાહી બોલી, “વાહલી બેહન, હું અરજ કરું છું કે પેલી અધુરી વારતા પુરી કર.” જે ઉ-પરથી સેહરાજીએ તે વાત નીચે મુજબ ચ-લાવી:—

જેઆરે જોખીડીને સાફીઈ પોતાની બેહનને મદદ કરવા દાડ્યાં, તેઆરે પેલામાંનાં એક જો-ગીથી બોલાયા વગર રેહવાયું નહીં કે, “હયાં આવી આપણુ જે જીયું તેનાં કરતાંતો રસતામાં સુતા હોતો તો બેહતર થતો.” આ સાંભલી કલીફ તેની નજદીક આયો, અને આ સઘલા બેદનું કારણુ પુછવા લાગો. પેલો જોગી બોલીઓ, “સા-હેબ, તમારે કરતાં હમે કંઈપણુ વધારે જાણુતા નથી.” કલીફ કહ્યું, “યું તમે આ ઘરનાં આ-દમી નથી? પેલી બે કાલી કુતરી અને પેલી આરત જે બેસુધ થઈ ગઈ, તે વીશે તમે કંઈ જાણુતાજ નથી?” તેણે જવાબ દીધો, “સાહે-બ, હમે પેહલીજ વખત આ ઘરમાં આવ્યા

છઈએ, અને તેખી તમે આવ્યા તેની થોડી પલ આગલ.” આથી કલીફ વધારે તાજુબ થયો, અને બોલ્યો, “ત્યારે તમારી સાથે આએ ખીજો સખસછે તે કંઈ જાણુતો હશે.” એક જોગીએ અસારત કરીને પેલા હેલકરીને આગલ બોલાવ્યો, અને પુછ્યું કે, “આજે પેલી કુતરીએ સા સાફ આટલો માર પડીઓ, અને અમીનીનાં પેટપર ઘાહનાં હાગ કેમ પડીઆછ તે વીશે તું કંઈ જાણુછે?” હેલકરીએ જવાબ આપીઓ, “હું સાચું કહું છું કે જો તમે કંઈ નથી જાણુતા તો હું પણ તેથી વધારે જાણુતો નથી. હું આ શહેરમાં રહું છું ખરો પણ આજ સવાએ મેં એ ઘરમાં કદી પગ પણ મુક્યો નથી! મને હયાં જોઈને તમે જેટલા તાજુબ થયાછ તેટલોજ હું પોતાને તમારી મંડલીમાં જઈ અજબ થયો છું; અને અજબોબ થવાનું વધારે કારણુ એછેજે આ ત્રણુ આરતો સાથે એક મરદને મેં જોયો નથી.”

જ્યારે પેલા હેલકરી પણ કંઈ ખબર આપી શક્યો નહીં, ત્યારે ગમે તેમ કરીને એ બેદથી વાંકે થવાનો ઠંડાવ કરી મુલતાંન જાણ્યો. “જુઓ આપણે સાત મરદ છઠ્ઠાં, અને તેઓતો માતર તરાણુ ઓરતછે; તેઓરે ચાલો આપણે ને બન્ધુછ તેના જાલાસો કરવાની તેઓને ફરજ પાડીએ.”

રાણુ કે વચન તોડવા સાથે સજા કરવાની તેઓમાં શક્તી નહીં હતોતો તેઓ આપણી સાથે એવી સરત કરતે નહીં.”

પછી વછરે કહીકેને એક બાબુએ લઈ જઈને કહ્યું, “સાહેબ, દીવસ ઉગવાની તથ્યારી છે, અને આપ સાહેબ ને જરા ધીરજ રાખશો તો સવારનાં હું એ ઓરતોને દરબારમાં લઈ

કાલા ગુલાંમો (સર્કે ૧૦૦)

વછરને આએ વાત પસંદ નહીં આવી તેથી મુલતાંન જાણે કોઈ વેપારી હોએ તેમ તેને કેહવા લાગે, “સાહેબ, એથી તમારી આખર જતી રહેશે. ને સરતે તેઓએ આપણને દાખલ કીધાછ તે સરત આપણે પાલવી નેહાં, ને પછી વાત બગડીતો તેમાં આપણે વાંકછે; કા-

આવશ, અને તેઓરે બધો ભરમ ખુલો થઈ જશે.” કહીકે તેનું માંન્યું નહીં, તેણે વછરને ચુપ બેસી રહેવા ફરમાંનું, અને કહ્યું કે “હું ઓઠલોવાર ચોલવાનો નથી. ખસ એ બેદ મારે જલદીથી જાણુવો નેહાં.”

હવે પેગાંમ કોણુ લઈ જાએ તેની તકરાર

ચાલી. કલીફ જોગીએને પેહલાં બોલવા સાફ સ-
મજાવ્યા, પણ તેઓએ નાં પાડી, અને અંતે
તેઓએ પેલા હેલકરીને ચુંટી કાઢ્યો. તેઓને
મહિમાદિ તકરાર કરતાં જઈ ઝોખીડી બોલી,
“કેમ ભાઈએ સા સાફ તકરાર ચલાવેાછ !”

પેલા હેલકરીએ તુરતજ સવાખ દીધો, “બાઈ
આએ ગ્રહસ્થાએ મને એવી ફરમાસ કીધીછે કે
તમે પેલી બે કુતરીઓને આવી ઘાટકી રીતે
મારીને રડીઆં શા માટે, અને જે બાઈ બેશુધ
થઈ ગઈ તેની છાટીપર ડાગ શાંનાંછે, તેનાં
બેદનો ખુલાસા કરવાની તમને અરજ કરવી.”

આએ સખુત સાંભલી ઝોખીડીએ તેઓને ગુ-
શે થઈ પુછ્યું, “શું આએ હેલકરી બોલેછે તે
તમારી ફરમાસથી ?” વજર સીવાએ બધાએ
હા કહ્યું. જેથી તે વધારે ગુસ્સે થઈ, અને બોલી,
“આએ મકાનમાં દાખલ કરવાની આગમચ,
અને હમે એખલાં હતાં તેથી તમને લીધે. હું
તમને નહિનત ન પડે તે સાફ હમે સરત કીધી
કે જે બીનાં તમને લાગે વલગે નહીં તે વીશે
પુછ્યું નહીં. અને તમને દાખલ કરી ગમત
આપીઆ બાદ તમારે કોલ તોડવા સાફ તમે જ-
રાખી આણુંકાંણી કરતા નથી. શું હમારા સારા
સવભાવાનો તમે લાભ લેઓછ, પણ તેથી તમે
બચી જવાનાં નથી.”

એટલું બોલી ઝોખીડીએ જમીનપર પગ
અડાડીઆ અને તરાણુ વખત તાબડા ફોડીને
કેહવા લાગી કે “જલદીથી આવો.” તુરતજ
એક દરવાજો ઊંચડી ગયો, અને સાત કાલા
ગુલામે પોતાનાં હાથમાં તલવાર તથા ખીજાં
હથિઆર લેઈ દોડી આયા. દરેક જણે એકેક
સેખસને પકડ્યો અને જમીન પર નાંખ્યો,
અને કતલ કરવા સાફ તેઓને ચોરડાનાં વચ-
લા ભાગમાં ધસડી લઈ ગયા.

આ વખતે કલીફ કેટલો ગભરાતમાં હતો તે

નો કોઈપણ ખેમાલ કરી શકશે. પોતાના શે-
આણુ વજરની સલાહ નહીં માની તેથી તે
હવે પસતાવા લાગ્યો. એ સધાને જનનથી બે-
જન કરે તેની આગમચ એક ગોલાંમે ઝોખીડી
અને તેણીની બેહેનોને કહ્યું, “નામવર બા-
નુઓ, એઓને ગરદન મારવાનો તમે હોકમ
આપોછ ?” ઝોખીડી બોલી, “સખર, હું પેહલાં
એઓને તપાસી જોડીછ,” પેલા ધસતાંથી અ-
ધમુવો થએલો હેલકરી બોલ્યો, “ખોદા ખાતર,
ખીજનાં વાંકે સાફ મને નાં બેજન કર. હું
નીરઅપરાધી છું, અને બધો વાંકે આએ છે-
કોનો છે. અરે ! આપણો વખત કેવો હસી ખુ-
શીથી ગયો તો ! આએ કેમબખતીનું કારણ
તો આ કાંણું જોગીઆ છે, કુતીઆની સપાટી
ઉપર એક કોઈ શેહેર નથી કે જ્યાં એ કેમ
બખતોનાં પગલાંથી નુકસાન થતું નથી. બા-
નું, હું અરજ ગુજાવ કે તકસીરવારની સાથ
બેગુનાહેને નાં સજા કર, અને વીચાર કે
મારા સરખા કંગાલ ઉપર ગુસો ખતાવા કરતાં
એવાને માફી બક્ષવામાં વધારે કીરતી છે.” આ
સાંભળી પોતાનાં ગુસા છતાં ઝોખીડી મનમાં ધ-
ણી હસી ; પણ તેને જવાબ આપીઆ વગર
તે ખીજાઓને ફરીથી કેહવા લાગી, “બોલો
તમે કોણુ છેઓ, નહીં તો હમાણું તમે જનનથી
બેજન થશો ; હું નહીં ધારતી કે તમે સારા
માણસ છો, સખખ તેમ હતે તો તમે આવી
ચાલ ચલાવતે નહીં.”

પોતાની છાંદગી એક ચોરડાનાં હોકમ ઉપર
તંગાએલી જઈ કલીફ ઘણું તપો ગયો, પણ
જયારે તેઓ કોણુ છે તે ઝોખીડીએ જાણુવા
માગ્યું ત્યારે તેને આશા આવવા લાગી. તે
વીચારવા લાગ્યો કે મારા હોધાથી વાંકે થશે
તો તે મને જોડી દશે ; તેથી તેને વજરને
કાંનમાં કહ્યું, અને પોતે કોણુ હતો તે જાહેર

કરવા ફરમાવ્યું. પણ ડાહ્યા વજરે તેમ કરવાને ના પાડી, અને કાંનમાં જવાબ આપ્યો, “આપણે કરાણીનાં ફલ ચાખ્યાં.” તેવામાં ડો. ખીદીએ પેલા જોગીઆ તરફ ફરીને તેઓને પુછ્યું, “શું તમે તરાણુ ભાઈ થાઓ.” તેઓમાંનાં એકે જવાબ આપ્યો, “નહીં ખાઈ.” તેણીએ પુછ્યું “શું જનમથીજ એક આંખે આંધલા છેઓ?” તેણે જવાબ આપ્યો, “નહીં ખાઈ, મેં એક આંખ ખાઈ તેની કાહણી ઘણી અજબજેબ જવી છે. આંખ ખાયા બાદ મેં દાઢી ને ભવાં બોઝવી નખાવીઆં, અને હાલ તમે જુઓછો તેમ જોગીના લેખાસ લીધો.”

ડોખીદીએ ખીજા બે જોગીને તેજ સવાલ પુછ્યો, અને તેઓએ પણ તેજ જવાબ આપીઆ, પણ છેલાએ એટલું વધારે કહ્યું કે “ખાંતું, હવે સાધારણ સખસ નથી તે દેખાડવા સારૂ અને તું હમારી ઉપર દયા લાવે તે માટે હું તને જાણીઈ કે હવે તરણુ રાજનાં છોકરા

છઈએ; અને જેકે આજની સાંજ સુધી હવે એક ખીજને ચોલખતા ન હતા. તોપણ એ વાત એકેકને જાણવાને હમારી પાસ પુરતો વખત હતો; અને હું ખાતરીથી કેહું છું હમારા પેદર ફુનીઆમાં ઘણાં વખણાંચિલા હતા.”

આ સાંભલી ડોખીદીના ગુસો ઉતરીઆ, અને તેણીએ પેલા ગુલાંમને કહ્યું, “એઓને છોડો, ને એક મેરે ઉભા રહો. જેઓ પોતાના દેવાલ ખરાખર જાહેર કરે તેઓને કંઈ ઈજ્જત કરવી નહીં, અને જેઓ તેમ કરવાને નાં પાડશે તેઓને ખચાવા નહીં.”

હયાં સેહરાઝડી અટકી, અને તોગીની ચુપકીડીએ, તેમજ ખાંમદાદે સુલતાનને જાણાવ્યું કે ઉઠવાનો વખત થયો, તેથી તે તૈયાર થયો, અને ખાકીની વાત આવતી રાતે સાંભલવાનો દેઝવ કીધો; પરાણુ આ તરાણુ કાંણાં જોગીઆ કોણુ હતા તે જાણવાને તે ઘણું ઈતેજર હતો.

ખીજ રાતે સુલતાનજીની ડીનારજીએ કહ્યું “વાહલી બેહન, અગર તુંને ઊંગ ન આવતી હોએતો પેલા તરાણુ જોગીઆની દીલપસંદ વાત સારૂ કર.”

સેહરાઝડીએ સુલતાનની રજા લીધી, અને પછી બોલી:— પેલા તરાણુ જોગી, કલીફ, વજર, મસજીદ, અને પેલા હેલકરી દવાંખાંનાંપર એક ગલીચાપર બેઠા હતા, અને તેઓની નજીક એક સોફા ઉપર પેલી તરાણુ બેહન ખીરાજ

હતી, અને પેલા ગુલાંમ પોતાની ખાઈનાં હોકમ ખજવા તૈયાર ઉભા હતા.

પોતાની વાત કીધાથી છુટી જશે એવું સમજી પેલા હેલકરી પેહલાં બોલ્યો, “ખાઈ, મારી વાત તથા હું કેવી રીતે હયાં આંચો તેનો તુંને રોશન છે; તેથી કેહવાતું ઠાકુંજ ખાકી રહ્યું. જે જગા ઉપર હું કાંમ મેલવવા સારૂ બેઠો હતો તાંહથી તમારી બેહન અમાઈનીએ મને તેડીઆ. તેણીની સાથે તોપલી માથાંપર લઈ હું પેહલાંતો એક પીઠાંમાં ગયો, પછી પાલા-

વાલાને તાંહ, ખેવાલાને તાંહ, મીઠાધવાલાને તાંહ, અને તેઆરબાદ દવાખાનાંમાં ગયે; તાંહથી હયાં આયાં, જાંહ તમે ખેહરખાંની કરી હવડાં તુલીક રાખીઓ. આ ખેહરખાંની હું છુલનાર નથી. ખાંતું, આએ મારો દેવાલછે.”

આ સાંભલી ઝોખીડીએ હેલકરીને કહ્યું “આલ હયાંથી નીકલ; ફરીથી તારૂં ખોલોડું નાં દેખાડતો.” હેલકરી બોલ્યો, “ખાઈ, મને થોડો-

વાર વધારે ઉભો રેહવા દેવો; જોઆરે આ સખસોએ મારી વાત સાંભલીછ તેઆરે તેઓનાં દેવાલથી હું નાંવાકેફ રેહું એ વાજખી નહીં કેહવાએ.” પોતે ખચી ગયો તેથી દીલમાં ખુશી થઈ તે હેલકરી બેઠો, અને એક જોગીએ ઝોખીડી અને તેની બેહના આગલ પોતાનો દેવાલ નીચે મુજબ સહર કીધો:—

પેહલા નેગીની વારતા.

બાઈ, મેં મારી જમાણી આંખ કેમ ખોલી.
અને નેગીનો લેખાસ લેવાની સા સાડ મને ફરજ
પડી તે તમને જણાવા સાડ મારે કેહવું જોઈએ
કે એક રાજનો ખેટો છેડો. મારા બાપનો એક
ભાઈ હતો જે પાસેનાં મુલક ઉપર રાજ ચલા-
વતો હતો. તેનાં ખેટાની ઉમર લગભગ મારા
જેટલી હતી.

હું તનમનની કલવણી લઈ ચુકો તેઆરબાદ
મારા પેદરે અને બાહર ફરવાની રજા આપી.
દર વરસે હું મારા કાકાને મળવા જતો હતો,
જેની દરબારમાં એક બે મહીનાં ગમતમાં કાહ-
ડી પાછો હું મારા પેદરનાં મુલક આવતો હતો,
આ જોલાકાતથી મારી અને મારા કાકાનાં છો-
કરાની વચ્ચે દાસતીનો ગાંઠ બંધાયો. છેલીવાર
હું એને મળવા ગયો તેઆરે એણે આગલનાં
કરતાં વધારે કાલજી બતાવી; અને એક દાહડે
મને જોઆફત આપવાને સાડ ઘણી તૈયારી કી-
ધી. હમે લાંબા વખત સુધી સુક્રાપર બેસી ર-
હ્યાં, અને બંને જમી રહ્યા બાદ તેણે કહ્યું,
“વાહલા ભાઈ, એક વરસની વાત ઉપર તું હયાં-
થી ગયો તેઆરથી મેં મારા વખતનો થું ઉ-
પચાય કીધોજ તેનો તુને ખિઆલ પણ આવશે
નહીં. એક ઇમારત બંધાવામાં મેં ઘણાં માણ-
સને કાંબે લગાડ્યાં હતાં, અને તે ઇમારત હાલ
રેહવા લાયક થઈછે; હું તુને તે મકાન દેખાડું
તેથી તું નાંખુસતો થશેજ નહીં. પણ પેહલાં-
એ બાબદ છુપી રાખવા સાડ તારે મને વચન
આપવો જોઈએ”

દાસતીને લીધે હું તેની અરજ નાં પાડી
શક્યો નહીં, તેથી મેં કસમ લઈ તેને વચન
આપ્યો. તેણે કહ્યું, “હું પાછો આગી તેટલાં

હયાં ઉભા રહો-હું એક પલમાં પાછો આગીછ.”
તેમજ તે પોતાની સાથે એક ઘણીજ ખુબસુરત
આરતને લઈ તુરત પાછો આયો. તે કોણ હતી
તે તેણે મને કહ્યું તેથી મેં તેણી વીશે
પ્રછપરછ કીધી નહીં. તે આરતની સાથે હમે
પાછા સુક્રાપર બેઠા, બાહરની બાબદાપર વાત-
ચીત કીધી, અને એકેકની સલામતી લીધી. તે-
આરબાદ મારા પીતરાઈએ મને કહ્યું, “ભાઈ,
આપણે વખત ખોવા જોઈએ” નહીં, વાસતે આ
બાબતે તમારી સાથે લઈ એક ગુંબજનાં આકા-
રમાં બાંધેલી ગોર આગલ ચાલતા થઈ મારી
ઉપર મેહરખાંની કરો. તમે તે જગા શેહલાઈ-
થી પીછાંનશો; દરવાજો ખુલોછે. તમે બંને સાથે
જઓ, અને મારી રાહ જોજો, હું જલદીથી
આવી લાગશો.”

મોરો વચન પાલવાને સાડ મેં કંઈપણ વ-
ધારે તયારી કીધી નહીં, પણ પેલી આરતને તે
જગાપર લઈ ગયો. હમે તાંહ પોહતાં એટલે
હમારી પાછલ સાહજદાને આવતો જોયો. તે
પોતાની સાથે પાંજીનો એક કુજો, એક કોરાડી,
અને છોએની એક નાંની કોહલી લઈ આવતો
હતો. તે કોરાડીથી તેણે પેલી ખાલી કબર
ફોડી. પછી તેને જમીનને ખોડી અને તે ક-
બરની નીચે એક ફાલકું મારી નજરે પડ્યું.
તેણે તે ફાલકું ઊંચક્યું કે તેની નીચે દાદર
ચુકેલો હતો તે મારી નજરે પડ્યો. મારી પી-
તરાઈએ પેલી આરતને કહ્યું, “બાંતું, જે જગા
વીશે હું કેહતો હતો તાંહ જવાનો આએ રસ-
તોછે.” જેથી તે આરત તેની નજદીક ગઈ,
અને નીચે ઉતરી અને સાહજદા પણ તેની
પાછલ જતો હતો, પણ પેહલાં મારી તરફ ફ-

રીને તે બોલ્યા, “વાહલા ભાઈ, તુંને જે તસદી પડીછ તે સાઝ હું તારો ઉપકાર માંતુંછ. છેલી સલામ!” હું બોલી ઉઠ્યો “પેઆરા ભાઈ, આની શું મતલબ?” તેણે જવાબ આપ્યો, “કંઈ નહીં; તમે જે રસતે આયા તેજ રસતે પાછા સીધારો.”

દીવસ ઉગવાનો વખત નજદીક આવવાથી

સેહરાબદીએ વાત બંધ પાડી. સુલતાન ઉઠ્યો, પાણુ તે સાહજબદા અને પેલી આરત. જેઓ જીવતાં દતાઈ જવાને ધરિદા રાખતાં હોયે એક દીસતું હતું, તેઓની મતલબથી વાકેફ થવાને તે ઘણા ઈતેબર હતા; અને તે વીશે તે સઘણું જાણુ તે સાઝ આવતી રાતની અધીરાઈથી રાહ જોતો હતો.

બીજી રાતે હમેશની માંડક દીનારગ્રાહીએ સુલતાનને ઉઠાડી અને પેહલા જોગીની અધુરી વારતા પુરી કરવાની તેને અરજ કીધી, સેહરીઆરે પાણુ સુલતાનને પોતાની મરજ દખાડી તેથી તેણી નીચે ઝુજળ બોલી:—

પેલા જોગીએ ઝોખીદીને કહ્યું “માંતું, સાહજબદાએ મને કંઈપણ જવાબ આપ્યો નહીં, અને તાંહથી મને રૂખસદ લેવી પડી. મારા કાકાનાં ચેહલમાં હું આવ્યો તેઆરે મારી ઉપર દાશની અસર થવા લાગી તેથી હું લાગલો મારા આરડામાં બીજાનાંપર પડ્યો. બીજે દાહડે સવારે ઉઠતાંનેવાર જે બન્યું હતું તેપર વીચાર કરવા લાગો; અને આ અજબ જેવા બનાવની બધી હકીકત યાદ આવવાથી હું તેને સપનાં તરીકે વીચારવા લાગો. આવા વીચારને લીધે મેં મારા પીતરાઈને મલવાની ખાએશ ખતાવી અને તે મતલબથી નોકરને પુછવા મોકલ્યો. તે જવાબ લાગે કે રાતનાં શાહજબદા પોતાનાં આરડામાં સુતો હતો નહીં, અને તેનું શું થયું તેની તેઓને ખબર નહી હતી, અને તેનાં યુમ થવાથી સરવેમાં ગભરાત પેદા થયો હતો. તેઆ-

રેજ મને માલમ પડ્યું કે પેલી ધોર આગલનો તાબુબી ભરેલો ખતાવ તદન ખરો હતો. આથી હું ઘણા દલગીર થયો, અને જાહેર કબરસ્તાનમાં ગયો, જાંહ મેં તેનાં જેવી ઘણી કબર જોઈ. સારો દીવસ મેં જે ધોરો તપાસવામાં ગુમાવ્યો, પાણુ તેનો પતો મલ્યો નહીં; અને એજ રવેશે મેં ચાર દીવસ નકામાં ગુમાવ્યાં.

આટલો વખત મારો કાકો શોકારે ગયો હતો તેથી પોતાનાં શેહરમાં હતો નહીં. તેને સાઝ ઢોખતાં હોતો કંતાલી ગયો, તેથી તેનાં પરધાનોને સમજાવી મેં મારા પેદરનાં સેહર તરફને રસતો પકડ્યો. મારા પીતરાઈનું શું થયું તે જાણવાને પેલા પરધાન ઈતેબર હતા, પાણુ એ વાત છુપી રાખવાને મેં કસમ લીધેલા તેથી હું કંઈપણ બોલી શક્યો નથી.

હું મારા શેહરમાં જઈશું તેટલાં મારા મેહલની આસપાસ પેહરગીર સીપાઈઓને ઉભેલા જ્યા, જેઓએ હું દાખલ થયો તેવા મને પાણુ ગેરી લીધો. મેં કારણ પુછ્યું ત્યારે તેઓને સરદા બોલ્યો, “સાહજબદા, તારો પેદર જે મરણ

પાંચોછે, તેનાં બદલામાં લસકરે વડા વજરને પાદશાહ કહેવોછે, તેથી નવા પાદશાહનાં નાંચે હું તુને પકડું છું.” તરતજ સીપાઈઓએ મને પકડ્યો, અને તે જાલેમની નજીક ઘસડી ગયા. એ વખતે હું કેટલો તાનુષ તથા દલગીર થયો તેનો ખાઈ તમેજ ખેચાલ કરો.

નીચલાં કારણસર આ ચંડાલ વજર મને ધીકારતો હતો. ખચપણમાં મને તીર કાંમઠાંથી શેકાર કરવાનું ચેતક લાગું હતું, અને એક દીવસ હું અગાસી ઉપર કમાન લઈ ગયો તેવામાં એક પક્ષી મારી નજરે પડ્યું. મેં તીર છોડ્યો, પણ કમનસીબે તે પંખિયાંને બદલે આ વજર જે પોતાનાં જિહલની અગાસી ઉપર હવા ખાતો હતો તેને વાગે અને તેની આંખ કુટી ગઈ. આ વાતની મને જેવી ખબર પડી તેવાજ તેની પાસે જઈ મેં માંડ મંગી, પણ એ વાત તે કદી જાણી ગયો નહીં, અને તક આવે તે-આરે પોતાના ગુસે દેખાડતો હતો. પણ હમણાં જેઆરે હું તેનાં હાથમાં સપડાયો ત્યારે તેણે ઘણી ઘાટકી રીતે મારી ઉપર ફીનો લીધો. મને જ્ઞાતાં વાર એક દેવાનાં માંણસની માંડેક તે મારી આગલ આયો, અને મારી જમણી આંખમાં પોતાનું આંગળું બોકી તે બોડી નાંખી, અને તેઆરથી તમે જુઓછો તેમ હું કાણી ખન્યો.

પણ તે જીલમગાર એટલું કરીને ધરાયો નહીં; તેણે એક પાંજરામાં મને બંધ કરવાનો હોકમ કીધો, અને જલાદને કહ્યું કે મને ગાંમમાં લઈ જઈ ગરદન મારી, મારી લાશને શેકારી પક્ષી-આને હવાલે કરવી.

તે હોકમ ખજલાવવા જલાદ મને જંગલમાં લઈ ગયો; પણ ઘણાં કલાવાલા કરી મેં તેનું દીલ પીગલાવ્યું. તેણે કહ્યું, “જ જલદીથી આ મુલકની બાહર નીકલી જ, અને ફરીથી

ગાંમમાં પગ નાં ચુકતો, નહીંતો તારી સાથે મારે પણ નાંશ થશે” તેની મેહરબાની સાથે મેં તેના ઉપકાર માંચો અને જ્યારે એખલો પડ્યો ત્યારે એક આંખનેજ બોગ આપી, આવી બારે બલા-માંથી છુટ્યો તેથી દીલને દલાસો દેવા લાગો.

આવી હાલતમાં આવી પડ્યાથી હું ઘણો દુર જઈ શક્યો નહીં; હું એકાંત જગામાં દાહડે ભરાઈ રહેતો અને રાતે મુસાફરી કરતો હતો. છેલ્લે સરવાલે હું મારા કાકાનાં મુલકમાં આવી લાગો.

મારી ઉપર જે આજ્ઞત ગુજરી હતી તેના ખરોખર હેવાલ મેં મારા કાકાને કહ્યો. તે બોલ્યો “અરે મેં મારો બેટો બોયો એટલુંજ ખસ નહીં હતું? અફસોસ કે મારો વાહલો ખીરાદર આ જાંહન છોડી ગયો, અને તારી આવી હાલત થઈ.” તેઆરબાદ પોતાનાં બેટાની કંઠપણ ખબર ન મલવાથી તે કેટલો બેચેન હતો તે કહેવા લાગો. એટલું બોલતાં તે કમનસીબ પેદરની છાતી ભરાઈ આવી, અને એવી રીતે માંડેતમ કરવા લાગો કે હું પેલી વાત વધારવાર છુપી રાખી શક્યો નહીં; તેથી કસમ લીધા હતા તે છતાં મારા કાકાને મેં બધું કહી દીધું.

તેણે ધીરજથી સઘલી ખીનાં સાંભલી, અને તેઆરબાદ તે બોલ્યો, “મારા વાહલા ભતરીજ, તારા બોલવા ઉપરથી મને જરા આશા આવેછ. મને ખબરછેકે શાહજાદાએ પેલી ગોદર અંધાવી હતી, અને તે જગાની પણ હું અટકલ ખાંધી શકું; અને તુને પણ તેનો જરા ખેચાલ હશે તેથી મને આશાછે જે તે જગા આપણને જ-હશે; પણ જ્યારે તેણે બધું કાંમ કુપું રાખ્યું, અને તુને પણ કસમ દીધા હતા, તેથી આપણે બોલ પણ છુપી રીતે કરવી જોઈએ.” પણ એ વાત છુપી રાખવામાં તેની પાસે બીજું અગત્યું કારણ હતું તેથી તેણે મને આગલથી વા-

ફેડે કીધા નહીં, અને તે મને પાછલથી માલમ પડ્યું હતું.

કુપા લેખાસમાં હમે બાગનાં 'દરવાજામાંથી બાહર નીકળ્યાં અને પેલી જગા આગલ આવી લાગા. તુરતજ મેં પેલી ઘોર પારખી અને ઘણી ખુશી થઈ ગયા. પેહું શંકકે ઊંચકવાની હમે ઘણી કોશિશ કીધી પણ કંઈ વ-લ્યું નહીં કેમકે મારા ખીતરાઈએ તેને અ-દરથી ચાણી લીધું હતું. અને હમે તે-ને ઊંચકી શક્યા.

મારો કાકો પેહ-લાં ઉતરીએ અને હું તેની પાછલ ગયા; હમે પચાસ કદમ ગયા એટલા-માં હમે એક એ-રડો જાણ્યો, તાંહ ઘણી રોસની કીધેલી હતી, વચમાં એક હોજ હતું, એક બાજુ ઉપર ખોરાક પડેલા હતા, પણ કોઈ માણસ નજરે પડ્યું નહીં. પછી કુરતની નાંખેલા એક ઘોલીએ હમારી ન-જરે પડ્યો. મારા કાકાએ કુરતની ઊંચકી અને સાહેબાદાને અને પેલી આરતને સાથે સુતેલાં.

હમે જ્યાં, પણ તેઓને ભથીમાં નાંખી કાઢ-ક્યા હોએ તેમ તેઓ અને બલી કોલસો થઈ ગયાં હતાં.

પણ હું વધારે તાજુબ એમ થયો કે આ કમકમાત ભરેલો દ-ખાવ જોઈ દલગીર થવાને બદલે મારો કાકો પોતાનાં બેટા-નાં જોઈ ઉપર થુ-ક્યો, અને ધીકાર બતાવી બોલ્યો, "આતો આ કુની-આની સજા, પણ પેલી જાંહેનની સ-જા સદા ચાલું રહે-શે"; અને તે એટ-લાંથી ધરાયા નહીં, પણ પોતાનાં પગ માંથી પાવડી કાઢી તેણે પોતાનાં બેટા-નાં ગાલ ઉપર એક ફટકો માર્યો.

સેહરાગ્રાહી બો-લી, "પણ સાહેબ, દીવસ પ્રકાશ્યો છે તેથી હું દલગીર છેછીં કે વાત આ-

ગલ ચલાવી શકતી નથી." આ વાત ઘણીજ તાજુબી ભરેલી લાગવાથી તે આવતી રાતે સાં-ભલવાનો સેહરીઆરે ફેાવ કીધો.

“મારા કાકાએ કુરતની ઊંચકી” (ચક્ર ૧૧૩)

દીનારબદી હમેરાનાં કરતાં સકારે ઉઠી, અને શેહરાબદીને કહેવા લાગી, “બેહેન, હું અરબ કંઈકું કે પેહલાં જોગીની વારતા પુરી કર. તેના અંત સાંભલવાને હું ઘણી ઈનતેજાર છેલ્લી,”

શેહરાબદીએ કહ્યું, ઝોબીદી આગલ પેહલાં જોગી જાલવા લાગે કે જેઆરે મારા કાકાએ પોતાના મુએલા છોકરાને આટલી ગાલો દીધી તેઆરે મારી અખાંએખીના પાર નહી રહ્યો. મેં કહ્યું, “સાહેબ, મારા પોતરાઈ ભાઈએ એવો તે શું ગુનાહ કીધો હતો કે તેનાં મુરદાને તમે આ ફેને પોંદ્યાહ્યું?” શાહે જવાબ આપ્યો, “બેટા, મારા એક જાની દાસ્તની બેટી, જે મારા મેહલમાં રહેતી હતી, તેને મારો બેટો, જે તે નાંમનેખી લાયક નથી, તે ચાહતો હતો. તે દાસ્તે મરતી વખતે પોતાની બેટીને મને સોંપી હતી. તેણીની શેહાદી ખીજ સખસ સાથે કરવાનાં કોલકરાર થઈ ચુકા હતા, તોપણ પોતાના વચન તોડી તે મારા બેટાને ચાહેતી હતી. જેઆરે આ વાતની મને ખબર પડી ત્યારે સેવરને સાડ મને ધાસ્તી લાગી, અને છેલ્લે મારા હાથમાં જે ઉપાએ હતા તે કાંચે લગાડ્યા. મેં મારા બેટાને ઇપકો આપ્યો, અને જે આરત ખીજની થઈ ચુકી હતી તેની સાથે મોહબત કરવામાં આપણાં ખાંદાંનેને કેટલું ખરાબ લાગશે તે તેને ખતાવ્યું; અને તેવીજ રીતે પેલી આરતને પણ મેં સમજાવી; અને તેણીને બહુ જપતીમાં રાખી. સાહજદા સાથે તેને એટલું બધું તે જર પીધું હતું કે તેણીનાં રસતામાં મે

જે જે અડચણ નાંખી તેથી તેણીની મોહબત ઉસકેરાતી ગઈ.

“મારા બેટાએ પેલી આરત સાથ પોતાના હવસ પુરો પાડવા અને તેણીને હયાં લઈ આવવા સાડ એક ઘોર બંધાવાને ખાંદને આ જગા તૈયાર કરાવી. પછી મારી જોર હાજરીનો લાભ લઈ તેણીનાં કંદખાંનાંમાં તે જર જુલમ થી દાખલ થયા, પણ મારાં નાંમને ખરાબ લાગે તેથી મેં એ ખીનાં છુપી રાખી. આ નીચ કાંમ કરીઆ બાદ તેણીની સાથે લાંબો વખત ગુજરનાં સાત આ જગામાં જેમ તું જુએછે તેમ તેણે વખત કાહડવા ખોરાક લાવી રાખ્યો. છે કે હયાં પેલીની સાથે તે બંધ થઈ રહે; પણ ખાદા જે આવાં નીચ કાંમને સામે થાએછે, તેણે એ બધેને વાજખી રીતે સજ કીધીછે.” એટલું જાલતાં તેની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં, અને હું પણ તેની સાથે સાંભલ થયા.

તેઆર પછી મારી તરફ જઈ તેણે મને જાતીએ દાખ્યા, અને કહેવા લાગે, “ખ્યારા ભતરીજ, જે તે ચંદાલ બેટાને મેં ખોચોછ તેા તેની ખોત તું ઘણી સારી રીતે પુરી પાડશે.” આથી હું બધે ફરીથી રહવા લાગા.

પેલી સીડીપર ચઢી હું મે કંગાલ જગામાં થી નીકલ્યાં. પેલાં ફાલકાને પાછું ઢાંક્યું, અને આ ભયંકાર બનાવ જેમ બને તેમ છુપી રાખવા સાડ તેની ઉપર માંટી નાંખી.

હું મેહલમાં જઈ પુગા ને રણસીંગડાને નગારાનો અવાજ હમારા કાંન ઉપર પડ્યો. હ-

વાની અંદર જે ધુલ ઉડી રહી હતી તે ઉપરથી હમુને માલમ પડ્યું કે કોઈ મોઢું લસકર આવતું હતું; અને જે વળગે મારા બાપને મારી નાંખી તેની ગાદી લઈ લીધી હતી તેનું જ લસકર હતું એવી ખબર મળી.

મારા કાકા પાસે તો પોતાનાં થોડા ચોકી-ખાન સીવાયે બીજું કંઈ લસકર તૈયાર નહોતું હતું તેથી તે આ ખોટાં લસકરવાલા દુસમનની સાંમે થઈ શક્યો નહોતો. તેઓએ શહેરની આસપાસ ઘેરો ઘાલ્યો, અને સાંમે થયા વગર દરવાજા ખુલા મુક્યા હતા તેથી તેઓ શહેરનાં ઘણી થઈ બેઠા. રાજને પકડવા સાથે તેઓ મેહલમાં ગયા. અને તે બાધુરીથી પોતાનો ખંચાવ કરીઆબાદ મરાણ પામ્યો. હું પણ થોડો વાર હોંમતથી લડ્યો પણ તેઓ પોતાની સંજ્યાને લીધે મારી ઉપર ફાવશે એવું સમજી પાછલે દરવાજેથી નાંસી જઈ રાજનાં એક વીસવાસુ નોકરનાં મકાનમાં ભરાઈ બેઠો.

હું આવી રીતે ગમમાં ગીરફતાર થયેલો, અને કમખખતીથી ઘેરાયેલો હતો તોપણ મારે જાન ખચાવા સાથે મને એક એલાજ મુજ પડ્યો. દાઢી અને ભવાં બોડાવી નાખી અને એક જોગીને લેબાસ લઈ હું શહેરમાંથી બહાર નીકળ્યો.

વખણુએલા કલીફ હાફેન અલરસીદનાં મુલકમાં આવી પુગો તાંહ તુલીક શહેરમાંથી જવાની મારી હોમત થઈ નહોતી. બગદાદ જઈ જે રાજની સખાવત કુનીઆમાં મસહુર છે તેનાં પગ પર માથું મુકવાનો જે ઈરાદો રાખ્યો. હું મન સાથે કેહેવા લાગ્યો, “મારી અજબ જેવી કાંહણીથી હું તેનું દીલ પીગલાવશ અને

તેની મદદ મેલવવા વના રેહશે નહીં.”

હુંકમાં કેટલાક દાહડાની મુસાફરી કીધા બાદ કાલે સાંજે હું શહેરમાં દાખલ થયો. અને કે-ણી તરફ જાણી તેનો વીચાર કરતો હતો તેવામાં આ મારી પાસેના જોગી મને મલ્યો, હુંને એક બીજાને સલામ કીધી અને જે કહ્યું— “મારી માફક તમે પણ આ જગાથી અણુજાણાં છો.” તેણે જતાખ આપ્યો “હા બાઈ,” તેટલામાં આ તરીજે જોગી હમુને મલ્યો. એણે હમુને સલામ કીધી અને બોલ્યો કે હું બગદાદ શહેરમાં નવો આવેલો છું; તેથી હુંને સાથે મલ્યા, અને એક બીજાથી છુટાં પડ્યું નહોતું એવો કેડાવ કીધો.

રાત પડી ગઈ હતી અને શહેરમાં કાંઈ જગું તે ખબર નહોતી હતી. પણ સારા નસીબે હુંને તમારા દરવાજા આગલ આવી પોંહતા, અને દરવાજા ઠોકવાની હોંમત કીધી, જે ઉપરથી તમે શહેરખાંની કરીને હમુને અંદર લીધા. બાઈ જે મારી આંખ કેમ ખોઈ, અને કેવી રીતે તમારા મકાન આગલ આવી લાગ્યો તેનો આંખે હેવાલ છે.

ઝોબીદીએ કહ્યું, ખસ, હવે તારે ગમે તાંહ જા.” પેલા જોગીએ બીજાઓના હેવાલ સાંભલવા સાથે કોખવાની રજા માગી.

હયાં શહેરાજીએ સુલતાંને કહ્યું, “સાહેબ, “મુરજ પરકાશીઓ છે તેથી બીજા જોગીની વાત હું ચલાવી શકતી નથી, પણ જે તમા નાંમવર કાલે એ વાત સાંભલશે તો તેથી તમુને પેહલાની વારતા જેતલીજ ગમત મલશે.” સુલતાંને એ વાત કબુલ રાખી, અને દરબારમાં જવા સાથે તૈયાર થયો.

પહેલા જોગીની વાતથી જોડલી ગમ્મત મલી હતી તેટલી બીજા જોગીની પણ વાતથી મેલવવાની આશાથી દીનારબદી શુલતાંનાં ઉઠાડવાને ચુકી નહીં.

તે બોલી, “એહેન, તમને ઊંઘ ન આવતી હોયતો બીજા જોગીની વારતા સહર કરો.” જોયી શહેરાબદી નીચે મુંજબ બોલવા લાગી:—

શાહેબ, પહેલા જોગીની વાત આખી મંડલી-

ને, પણ તેમાં મુખ્ય કરીને મુલતાનને ઘણી તાબુખી ભરેલી લાગી; અને જોકે પેલા ગુલાંમે હાથમાં તલવાર લઈ ઉભા હતા તેા પણ મુલતાને વચ્ચરને કહ્યું, “જે ઘણી વાતો સાંભલી છે, પણ કોઈ પણ આની ખરાબરી કરી શકતી નથી.” જેયારે તે એમ બોલતો હતો ત્યારે બીજા જોગીએ જોખીદી આગળ પોતાનો હવાલ સહર કીધો.

બીજા જોગીની વારતા.

તેણે કહ્યું, ખાનુ, તમારો હોકમ માંની મારી છંદગીનાં અજબ ખનાવોના હેવાલથી તમને વાકેફ કરવાની ફરજ અદા કરું છું.

હું એક પાદશાહનો બેટો છું, અને બચપણથી મારામાં સારા ગુણો જોઈ મારા પેદરે મને તન અને મનની કેલવણી આપવાને કંઈ પણ બાકી રાખ્યું નહીં.

જેયારે હું વાંચતાં લખતાં સીખ્યા ત્યારે આખી કોરાન જે મોઢે કીધી, અને તેને પુરેપુરી સમજવા સારૂ જે પંકાએલા ગ્રંથ કરતાઓએ તેની ઉપર સાદત આપીછે તેઓનાં પુસ્તકો વાંચ્યાં, ધરમ સંબંધી બાબદો વાંચી રહી, જે તવારીખનાં પુસ્તકો ઉપર ષેઆન દોડાવ્યું; અ-

ને ત્યાર બાદ કીઓનાં ગ્રંથથી વાકેફ થયાં જે પછે અરબી ભાશાનો અભ્યાસ કીધો. એ સાથે શાહેબદાને લાચકની કસરતો પર પણ જે ધ્યાન આપ્યું. પણ સરવે કરતાં લખવાનો મને ઘણો શોખ હતો અને મારા મુલકનાં મુનસીબો કરતાંબી મારા અક્ષર ઘણાં સારા હતા.

મારા પેદરનાં મુલકમાં મારી વખાણ થવા લાગી એટલુંજ નહીં, પણ હીંદુસ્તાન જેવા દુર મુલકમાં મારી તારીફનાં સંખ્યેનાં ગયાં, તે આબાદ મુલકનાં શેનશાહે મને મલવાને ખાહેશ ખતાવી, અને ઉમદા નજરાણા સાથે એક એલમ્બી મને બોલાવા મોકલ્યા. ઘણાં કારણોને લીધે મારો પેદર આથી ખુશી થયો. મુશાફરી કરવાથી અને

પારકી દરબારોમાં જઈ આવીઆથી મારા જેવી ઉમરનાં શાહજાનને શું કાંઈદા થાએજ તેથી તે વાકેફ હતો, તે સાથે વલી હાંન્દનાં શેનશાહ સાથે દાસ્તી કરવાને તે આતુર હતો. પેલા એલચી સાથે હું જ્યા નીકલ્યો, પણ રસતો ઘણો કઠણ અને લાંબો હતો તેથી મોટો રસાલો સાથે લીધો નહીં.

એક મહીનો યુસાફરી કરીઆબાદ દુરથી હમે ધુલનું વાદાલું જોયું, અને પચાસ હથીઆર ખં-

ધ સવારો હમારી નજરે પડ્યા. તેઓ લુંતારા હતા અને હમારી તરફ ઘોડા દાડાવતા આવતા હતા.

એટલામાં શેહરાજાનીએ દીવસ પ્રકાશો જોઈ મુલતાનને કહ્યું જેથી તે ઉઠ્યો; પણ પેલા પચાસ સવારો અને હાંન્દી એલચી વચે શું થયું તે આવતી રાતે જાણવાને તે બહુ ઇનતેજર હતો.

ખાંમદાદને વખતે દીનારઝાડી ઉઠી અને પોતાની બેઠનને કેહવા લાગી, “વાહલી બેઠન, અગર તું ખાખથી બીદાર થઈ હોએતો મેહર-ખાંની કરી ખીજ જોગીની વાત આગલ ચલાવ.” સેહરાઝાડી નીચે બુજબ બોલવા લાગી:—

પેલા જોગીએ જોખીડીને કહ્યું, ખાંનું, મારા પેદરે હાંન્દનાં મુલતાન સાથે નજરાણાં આપેલાં તેથી તથા ખીજ સાંમનથી લાઢેલા ફસ ઘોડા મારી સાથે હતા અને મારો રસાલો ઘણો થોડો હતો તેથી તે લુટારા બાધુરીથી હમારી આગલ આયા. હમારાથી તેઓની સાંમે થઈ શકાયું નહીં તેથી હમે તેઓને કહ્યું કે હાંદુસ્તાનનાં મુલતાનનાં હમે એલચી હતા. આવા માંહન પુરૂષનાં નાંમને માંન આપી તેઓ હમને કંઈ પણ ઇજ્જ કરશે નહીં એવી ઉમેદથી હમે એમ કહ્યું. પણ તે લુટારાઓએ તુંન્દીથી જવાબ આપ્યો, “તમારા મુલતાનને હમે શા શા માંન આપીએ? હમે કંઈ તેની કૈયત નથી. અને

તેની સરહદપર ફરતા નથી.” એટલું બોલી તેઓએ હમને ઘેરી લઈ હમારી ઉપર હુંમલો કીધો. બન્યું તાંહમુધી મેં મારો ખંચાવ કીધો; પણ મને જખમ લાગા અને પેલા એલચીને તથા મારા અને તેનાં રસાલાને જખીન ઉપર પડેલા જઈ મારો ઘોડો જખમી થયેલા હતા તોપણ તેને જેમ અને તેમ મેં દાડાવ્યો. પણ ઘોડાવારમાં થાકથી અને જખમને લીધે લોહી વેહવાથી મારો ઘોડો જખીન ઉપર પડ્યો અને મરી ગયો. એથી મને કંઈ વાળું નહીં, અને મારી પછવાડે પણ કોઈ આવતું હતું નહીં તેથી મેં તરક બાંધી કે લુટારાઓ પેલી લુટ વેંદેલી લેવામાં ગુંટાયા હશે.

સવાર પડેલી જઈ સેહરાઝાડીને ચુપ બેસવાની ફરજ પડી. દીનારઝાડી બોલી, “બેઠન કાલે સવારે હું ઘણી જલદી ઉઠશ કે આજનો બદલો કાલે વલી જાએ.” કંઈ બોલ્યા વગર સેહરીઆ-
૧ ઉઠ્યો અને સેહરીઆની પાછા નજરાણાં ગાવો

સુલતાનાંને શુરજ પ્રકાસવાની ઘણી આગમ્ય ઉઠાડવાને દીનારબાઈ ચુકી નહીં. તેણીએ કહ્યું, “વાહલી બેહન, અગર તું હેશીઆર થઈ હાએતો પેલા જોગીની વાત આગલ ચલાવ.” સેહરાબાઈએ કહ્યું, “હું તૈયાર છું;” અને તેણીએ નીચે મુજબ પેલી વારતા આગલ ચલાવી.

થયા હતા તેને પાટાથી બાંધી લાઈ હું આપેલ દાહડો ચાલ્યો, અને એક પાહડ આગલ આવી પુગો જ્યાં એક ગોફાનો રસતો મારી નજરે પડ્યો. હું તેની અંદર ગયો, અને રસતામાંથી એકઠાં કીધેલાં ફેલ બાઈ તાંહ રાત ગુજરી.

ઘણાંક દાહડા સુધી મેં મુશાફરી કીધી, પણ

મારો પોટો જમીન ઉપર પડ્યો. (સંદે ૧૧૭)

પેલા જોગીએ કહ્યું, કે જોકે મને જખમ લાગો હતા તોપણ કોઈની મદદ વગર હું પારકા મુલકમાં એખલો હતો. પેલા લુટારાઓનાં હાથમાં પાછો સપડાઈ તેની ધાસતીથી ઘોરી રસતે હું ચાલી શક્યો નહીં. મને જે સેહજ જખમ

રેહવાનું એકપણ મકાન દેખાયું નહીં. એક મહીનાં પછી હું ઘણી વસતીવાલાં એક મોટાં શેહરમાં આવી લાગો. એ શેહરની આસપાસ બેશુમાર જહુશ હતા તેથી તાંહ વસંતરેનું સદા રાજ ચલાવતી હતી.

એ જગાપર જે પુશનું માં ચીજે મારી નજરે પડી તેથી મને જરા ધીરજ મલી, અને થોડોક વખત હું માં કુખ વીસરી ગયા. મારો મેહરો તથા હાથ પગ શુરજનાં તાપથી કાલા થઈ ગયા હતા; લાંબી મુસાફરીને લીધે મારા જોડા ફાટી ગયા હતા તેથી ઊંઘાડે પગે ચાલવું પડતું હતું; તે સાથે વલો કપડાં પણ ફાટી ગયાં હતાં. હું કાંઈ આવી લાગો હતો તે પુછવા સાથે હું શેહરમાં દાખલ થયો, અને એક દરજી જે પોતાની કુકાંનમાં કાંમ કરતો હતો તેને મેં એ સવાલ પુછ્યો. મારી રીતભાંત ઉપરથી મને કોઈ ખોટા દરજનું માંણસ સમજી તે દરજીએ પોતાની પાસે મને બેસાડ્યો, અને હું કોણ હતો, અને કાંઈથી અને શા સાથે આયો તે પુછવા લાગો. મારી તમામ હકીકતથી કંઈપણ માંણસકાંણી વગર મેં તેને વાકેફ કીધો.

તે દરજીએ ધ્યાનથી સાંભળ્યું; પણ હું બોલી રહ્યો એટલે દલાશો આપવાને બદલે તેને મારો ગમ વધારીઓ. તેણે કહ્યું, “મારી આગલ જે કંઈ તે કહ્યુંછ તે બીજા આગલ બોલવાની સંભાલ રાખજે, કારણ આ મુલકને રાજ તારા પેદરને કતો વેરીછે, વાસતે તેને જ તારી ખબર મલશે તો તે તુને કંઈ ઈજા કરીઓ વીનાં રહેસે નહીં.” પછે તે દરજીએ પેલા રાજનું નામ લીધું જેપરથી તેની સચાઈ વીશે મારી ખાતરી થઈ.

આ સારી સલાહ સાથે પેલા દરજીને મેં ઉપકાર માંચ્યો, તેની મરજી પરમાંણે ચાલવાની ખાએશ દેખાડી, અને તેની જેહરખાંનીને બદલે વાલ્યા વગર રહેવશ નહીં એવી તેની ખાતરી કીધી. હું બુખિા હતો એવું સમજી તેણે મારે સાથે ખાંણું મંગાવ્યું, અને પોતાનાં મકાંનમાં ઉતારે આપવાની બોહસે કીધી, જે મેં કબુલ રાખ્યું. થોડાક દાહડા રહી મારી થાક ઉ-

તરી ગઈ ત્યારે મેં વીચાર કીધો કે આફતાનાં વખતે પોતાનું ગુજરાંન કરવા સાથે શાહબંદાઓએ પણ કંઈ હુનર ઈઆ ધધો સીખવો જોઈએ, અને બીજાની ઉપર બોલ તરીકે પડી રહેતું જોઈએ નહીં; તેથી મેં તેને કહ્યું કે બોદાઈ અને માંણસનાં કાયદાથી હું વાકેફ છું અને ઘણી સરસ રીતે લખી તથા બેત જોડી બાંધ્યુંછું. તેણે જવાબ આપ્યો, “આથી તમે આ દેશમાં રોતીને એક નવાલો પણ મેલવી શકશો નહીં. જો મારી સલાહ માંનેતો મનુરનાં કપડાં પેહરો, અને તમારો ખાંધો મજબુત માલમ પડેછ તેથી પાશોનાં જંગલમાં જઈ લાકડાં કાપી લાવી બજારમાં વેચો. હું ખાતરીથી કહુંછ કે આ ધધાથી કોઈપર આધાર રાખ્યા વીનાં તમે તમારું ગુજરાંન કરી શકશો, અને આ બદખખતીનાં વાંદલાં જે તમારાં સુખની વચમાં આવેછ, અને તમારું નાંમ નીસાંન છુપાવાની ફરજ પાડેછે, તે વીખરાઈ પણ જોઈએ તેને સાથે આશા રાખવાને પણ એ તમને કાંમ લાગશે. હું તમને એક દારકું અને કોદાલી આપુંછ.”

એ કાંમમાં હલકાઈ અને મેહનત હતી તે છતાં ગુજરાંન પેદા કરવા સાથે મેં તે કબુલ કીધું. બીજે દાહડે પેલા દરજી મારે સાથે એક દારકું, કોદાલી અને એક તુક્રા સાહચો લાચો. અને એજ રીતે જે ગરીબો રોતી પેદા કરતા હતા તેઓને પોતાની સાથે મને પણ લઈ જવાને ભલાંભણ કીધી. તેઓ સાથે હું જંગલમાં ગયો અને મારાં માંથા ઉપર ઊંચકાએ તેટલાં લાકડાં લાચો, જે તે દેશનાં મુનાનાં અરધા સીકા સાથે મેં વેચ્યાં. જોકે જંગલ દુર ન હતું તોપણ તાંહ લાકડાંની અછત હતી. થોડા વખતમાં મેં ઘણાં પૈસા મેલવ્યા, અને પેલા દરજીનું માંગતું આપી દીધું.

એ પ્રમાણે એક વરસ મુધી ચાલું. એક દા-

હડે હમેસનાં કરતાં હું જંગલમાં આગલ ગયો,
અને એક ખુશનું માં જગા જોઈ તાંહ કાપવા
લાગો. એક જાહનું થડ ઉપેડી કાઠતાં એક ફા-
લકાંને લોખંડ-

ની કદી લગા-
ડેલી મેં જોઈ.
તેની ઉપર જે
માતી હતી તે
મેં કાઢી નાંખી,
ને ફાલકાંને ઊં-
ચકડું તો એક
દાદર મારે નજ
રે પડ્યો, જેથી
મારા હાથમાં
કોદાળી રાખી
હું નીચે ઉત-
રીઆ.

જયારે હું
નીચે ઉતરીઆ
ત્યારે મને માલમ
પડ્યું કે તે એક
મોટો મેહલ હ-
તો. આ મેહલ-
લમાં ઘણી રો-
શની હતી. ખી-
હતો ખીહતો હું
આગલ વધ્યો,
અને સુનેરી થાં-
ભા ઉપર ઉભી
કરેલી એક અ-

ગાસી ઉપરથી જતાં એક ઊંચી ઝાલાડની અને
નાંજ નખરાં ભરી નાંજનીને મારી તરફ આ-
મુતી મેં જોઈ. તેને જોઈ હું ઘણા તાણુખ

થયો, અને મારી નજર તેની તરફ લાગી
રહી.

દીવસ પ્રકાસીઆ તેથી સેહરાઝાદી ચુપ બેઠી

પેલા દરજનું માંગવું આવી દીધું. (ચર ૧૧૯)

મારા હાથમાં કોદાળી રાખી હું નીચે ઊતરીઆ. (ચર ૧૨૦)

બધું તો નહીં હોય, પણ કાલે સવારે આપણે
વીચાર કરશું."

પણ દીનારઝા-
ડીએ કહ્યું, "વા-
હતી બેહન,
આજે જે તે
કહ્યું તેથી હું
ઘણીજ ખુશી
થઈછ, અને
આજ રાખુછ
કે પાછલનો ભા-
ગ પણ એવાજ
તાણુખી ભરેલા
હશે." સુલતાં-
નાજ જવાખ
આપ્યો, "બેહ-
ન, ખીજા જો-
ગીની વારતાનો
પાછલનો ભાગ
તો જે કંઈ
મારા ખાવીદ
સુલતાને આગલ
સાંભળ્યુંછ, તે
સરવે કરતાં સ-
રસ અને સાં-
ભલવા લાયક છે."
સેહરીઆરે ક-
હ્યું, "એટલું

મુલતાંનાં હમેશના વખતપર ઉઠાડીઆંથી તેણીએ મુલતાંને જાણવું કે બીજા જોગીએ તેની વાત નીચે મુજબ આગલ ચલાવી:—

તે બોલ્યો, પેલી ઝોરતને મારી નજીક આવવાની તબ્દી નહીં પડે એવી ખાહશથી હું તેણીની કને જલદીથી ગયો. તેણીને વાંકાવરી જેવી એ શલામ કીધી કે તે બોલી, “તને કોણે—માણસ કે છન?” એ જવાબ દીધો, “બાંનું, હું એક માણસ છું, મારે છન સાથે કાંઈ પણ ધિલકો નથી.” તેણીએ એક હાથ મારી કહ્યું, “તું અતરે કેવી રીતે ગયોછે? હું આએ જગ્યાપર પચીસ વર્ષ થયાં વસુછું જે અરસામાં તુંજ પેહલો માનવી મારી નજરે પડ્યોછે.”

તેણીની ઘણીજ ખુબસુરતી, જેથી હું બેભાન બની ગયો હતો, તથા જે મીઠા અને નમનતાઈ ભર્યા સખુનો તેની વાપરતી, તેથી હીમત કરી હું બોલ્યો, “બાંનું, હું તમારા પ્રસ્નનો ઉતર વાલું તે આગમજ અને જાણવા દેવાની તમે પાસે રજ માગું છું કે તમેને આવી રીતે એકાએક મલવાથી હું બેહદ ખુશી થાયા છું, અને જેથી મારા કુખમાં ઘણો ગતાદા થયોછે; અને કદાચ તમે હમનાછે તે કરતાં મારું અતરે આવડું તમેને વધારે સુખી કરવાનું સાંધન પણ થઈ પડશે.” એ પછે તેનીને જે ભાવગસાલી બનાવથી, મારા જેવા એક રાજનાં બેઠાનું જે હાલતમાં તેની આગલ ઉભો હતો તેમા જડ થયું, તેથી વાકેફ કીધી; વળી નસીબના ભરે હું તેણીના રેહાંનના રસ્તો કેવી રીતે જાનવાને પાં-

મચો, કે જ્યાં એ તેણીની સઘલી હાલત તરફ ને ઘાહ કરતાં સુખથી દુર કીધેલી તેણીને દીધી, તેનું બ્યાંન તેણીની આગલ કીધું.

તેણીએ ફરી એક હાથ મારી કહ્યું, “અરસોસ! સાહજનકો તું જે ધારેછે તે ખરેજ છે, કે આએ દખદખા ભરેલું બંદીખાનું કાંઈ નહીં પણ એક જુલમનું રેહ્યાંન છે. કુનીઆમાની સઉથી મનપસંદ જગામાં જે આપણી ખુશી ઉપરાંત આપણને રાખવામાં આવેતો કંઈ પણ તે મોજ આપી શકે નહીં. તમેને **અબજુસના ટાપુના** મોટા રાજ વીશે સારી પેઠે ખબર હશે, કે જે ટાપુનું નામ ત્યાંના વખતનાચલા અબજુસના લોકડાં ઉપરથી આપવામાં આવ્યું છે. હું ત્યાંની સાહજનકી તથા તે રાજની બેઠી છું.

ત્યાંના રાજ, મારા પીતાએ, મારે માટે એક ખાવીદ સોધી કાઢક્યો, જે સાહજનકો મારો પીતરાઈ થતો; પણ મારાં લગ્નની રાત્રે, **અબજુસના ટાપુની** દરબાર તથા રાજ્યની ખુસાલી વચે, એક છન મને ઊંચકી લઈ ગયો. હું ધાર્તીથી બેસુધ થઈ ગઈ હતી; અને જ્યારે હુસ્યાર થઈ ત્યારે મેં મને અતરે દીધી. ઘણો વખત સુધી હું ગમગીનીમાં ગરકાવ રહી, પણ વખત જવાથી તથા ગરજની મારેલી છનને જોવા તથા ભેટવાની મને આદત પડી. તમેને મેં કહ્યું તે મોઆરક પચીસ વર્ષ થયાં હું આએ જગ્યામાં છું; વળી મને કબુલ કરડું નેહએ કે મારો મોજને વાસ્તે જેખી નેહએ તે અતરે તૈયાર છે; જે સાથે સાહજનકીને લાયકેનો પેહરવાસ તથા ઘરેણાથી હું ખાલી નથી.

દર દસમે દીવસે છન* અતરે આવેછે અને એક રાત રહેછે; અને તેથી વધુ વખત તે કંધી રહે-
તો નથી; પણ તેને મને કહ્યુંછેકે જ્ઞે મારે તેનું
દીવશે કે રાતના કાંઈ કાંમ પડેતો. આએ એક તલે
સમ તેને આપી મુક્યોછે, અને જે આએ આરડાની
અંદર દાખલ થતાંજ મુકવામાં આવ્યોછે, તેને મારે
હાથ લગાડવો કે તે આવી હાજર થશે. તેને
છેલા આયાંને ચાર દીવસ થયાછે, અને બીજા છ દી-
વસ પુરા થાય ત્યાં લગત તે આવશે નહીં; તે-
થી જ્ઞે તમારી ખુશી હોયતો તમે પાંચ દીવસ
મારી સાથે રહો અને હું તમને તમારી પડવી
પરમાણિ માન આપવાની ચલન કરીસ.” હું એ-
ટલોતો મગન થઈ ગયો કે મારા મોહામાંથી
નાના સખુનજ નીકલવો માહાલ હતો. સાહા-
બડીએ મને હમામખાંનામાં જવાને કુરમાયું,
જે આપણેથી વીચાર થઈ શકે તે કરતાં સરસ,
ખોહાંતું તથા સંગારેલું હતો; જેઆરે હું બહાર આ-
યો ત્યારે મારા કપડાંને બદલે મારી નજરે એક
ઘણાજ કીમતી પોશાક પડ્યો, જેની કીમત તે
કપડાંમાં સાહાબડી સાથે ખેસવાને જે મને સ-
ગવડ થઈ પડી તેથી વધુ મારે મનસે થઈ હતી.
હજે જરીન ચાદર ખીજાવેલા એક કોચ ઉપર
બેઠાં. થોડાવાર પછે તેણીએ ઉમડા ખાંનાંનાં
ખાંનચા તેબલપર લાવી મુક્યા. હજે સાથે ખા-
ધું અને બાકી રહેલો દીવસ ખુસાલીમાં કાઢા-
ડ્યો.

બીજે દીને મુકરા ઉપર તેણી એક જીના
દ્રાક્ષિના દાડનો સીસો લાવી, કે જે મારાં ચા-
ખ્યામાં આવેલા સઘલા દાડને એક કોરે ખેસાડે
એવો સ્વાદીસ્ત હતો; મને માંન આવવા માટે

* આએ વાતના કેટલાક લગનારા એમ કહેછે
કે છનથી, જે આરાત જીલમથી તેના કુટુંબની ખુ-
શી ઉપરાંત કાઢી લઈ ગયો હોય, તેનો પાસે દસ
દીવસના અંતર વગર જઈ શકાય નહીં.

તેમાનો થોડો તેણીએ પણ પીધો. આએ સ-
રાખથી જ્યારે હું ચકચુર બનચો ત્યારે મેં કહ્યું,
“ખુબશુરત સાહાબડી, તમાને આએ રીતે ખં-
દીવાન થવાને હવે બહુ દીવસ થયાછે. મારી
સંગાથે તમે આવો; આએ ખાટી માજમજ
છોરી દેધને વર્ષો મુધી ન જ્યેલી દીવસની રો-
સનીનો લાભ લેવો.” તેણીએ હસીને કહ્યું; “સા-
હાબડા, મુગો મુગો ધીરજ રાખી બેસી રહે, જે
દરેક દશ દાહડામાં તું મારી કને નવ દીવસ
રહેશે અને દસમે છનને માટે રહેવા દેશેતો,
કુનીઆં પેદા થયાં પછેની સઉથી સરસ દીવસની
રોશની જોવાથી બેનશીબ રહેવાને હું ખુશીછું.”
મેં કહ્યું, “સાહાબડી, તમે એમ બોલોછો તેનું
કારણ તમે છનથી બીહોછો તે સીવાય બીજું
કાંઈ નથી. મને પુછોતો એને માટે હું એટલી
શ્રેણી ફરકાર કરું છું કે તેનાં તલેસમનાં હું કતકે
કતકા કરી નાખીશ. તેને આવવા દેજે; હું તે
માટે તૈયાર રહીશ; અને જમે તેવો તે જો-
રમંદ તથા બાહાકુર હશે તોપણ મારી બાજુનો
હું તેને સ્વાદ ચખાડીશ. હું કસમ લઈને કહું
છુંકે એને પેહલાં મારી કુનીઆમાના સઘલા છ-
નોના નાશ કરી નાખીશ.” સાહાબડી એમ કી-
ધાંથી શું થશે તે બનતી હતી તેથી તે તલેસ-
મને હાથ નહીં લગાડવા સાથે મારા કાલાવાલા
કરવા લાગી; “કારણ, તેણી બોલી, “એમ
કીધાથી આપણુ બનેનો નાશ થશે. છનની શ-
કતી કેટલીછે તે હું તમે કરતાં વધુ જાણું.”
સરાબની જનુનમાં આવવાથી મેં તેનું સાંભ-
ર્યું નહીં; મેં તે તલેસમને મારા પગથી એક
લાત મારી જેથી તેના કતકે કતકા થઈ ગયા.

આટલું બોલી સેહરાઝાદી દીવસ ઉગેલો જોઈ
ચુપ રહી, તથા મુલતાન તલેસમ ભાગાંથી કાંઈક
અજાણેખ બનાવ થયો હશે એવું વીચારતો
ઉઠ્યો; અને તેને એટલાં માટે એ વાત સઘલી
પુરે પુરી સાંભળવાનો ઠેકાવ મનસે કર્યો.

દીનારઝાડી, દીવસ રોશન થવાની જરા આગલ ઉઠવાથી મુલતાનાને ફેહવા લાગી, “એહન, જે તમે નીનદ્રાથી ખલાસ થયાં હોવોતો, પેલાં બોયરાંનાં જેહલમાં તલેસમ ભાંજવા પછે શું બન્યું તેથી હમેને વાકેફ કરો.”

મેહરાઝાદી—હું તેજ તમાને ફેહવાને તૈયારી કરું છું. એમ કહી બીજા ભોગીની વાત નીચે મુજબ તોણીએ આગલ લખાવી:—

તલેસમ જેવો ભાગો કે તે જેહલ પડી જતો હોય તેમ હીલવા લાગો. વીજલી તથા અંધારાં સાથે એક ધાસ્તી ભરથો અવાજ સાંભલાવા લાગો. આએ દેહસત પેઠા કરનારો અવાજ સાંભલી મારો સરામ ઉડી ગયો ને જે એવકફી મે કીધી હતી તેનાં મને વીચાર આયો. પણ હવે ઘણું અચુક થયું હતું. મેં પુછ્યું, “સાહાઝાદી, આએ સઘલાંની મતલબ શું?” પોતાની કાંધપાણ દરકાર કર્યાં વગર તોણીએ જવાબ દીધો, “અફસોસ! તું જે જલદી નાહસી નહીં શકશેતો તારી કમખખતી આવીછે.”

મેં તોણીના કહયાં મુજબ કીધું. પણ હું એટલો તો ખીધેલો હતો કે હું મારી કોઠારી તથા દારકું સાથે લેતાં વીસરો ગયો. જે દાદરેથી હું નીચે ઉતર્યો હતો તેને મથાલે મારા પોંહાંચવા આગમજ તો પેલો બહુઈ જેહલ ઉગડ્યો તથા છનને રસ્તો આપ્યો. તેને સાહાજીને બહુજ ગુસાથી પુછ્યું, “શું થયું છે; તેં મને સાને માટે યોલાવ્યા?” સાહાઝાદીએ કહ્યું, “મારો છવ ફરી આવવાથી, તમે જેવોછો તે

ખાતલી હું અતરે લાવી, અને તેમાથી બેત્રણ વખત સરામ નાશ કીધો, જે પછે મારા પગે જરા લપેરો ખાધાથી આએ તલેસમપર હું જઈ પડી ને તે ભાગી ગયો; એજ સઘલો ખનાવ બન્યોછે.”

આએ જવાબથી પેલો ગોસામા આવેલો છન બોલ્યો, “તું જે સરમ આરતછે, અને તું યોલેછે તે બહુછે. આએ કોઠારી તથા આએ દારકું કયાથી આયાં?” સાહાજીએ જવાબ દીધો, “મેં તે હમનાજ જેયાં, મને તેમની કાંધખમર નથી. તમારા એકદમ દાખલ થવા સાથે કદાચ ગરદાઈ આયાં હશે, અને તમે પોતેજ અનજનપણે તે સાથે લાવેલા લાગોછો.”

છને કાંધપાણ ફેહવા વગર તે સાહાજીને ગાલ દેવા તથા માર મારવા માડ્યો, કે જેથી થાતી ગડબડ મને સમભલઈ સાહાજીની દયા ઉપજવનારી ચીચારીએ સાંભરી મારેથી થોભી શકાયું નહીં. તોણીએ આપેલા મે કપડાં કાઢી નાખ્યાં હતાં તથા મારાં પેરી લીધાં હતાં, જે આગલે રોજે હમામખાંનાંમાંથી બાહર નીકલતાં મેં દાદરપરજ મુકયાં હતાં. હું ઉપર જલડીથી દાડ્યો, કારણ મારેથી જે બન્યું હતું તેથી હું ગેલો ગાંડો થઈ ગયો હતો. એક ઘાતકી છનના હાથ તલે એક સઉથી ખુબશુરત નાજનીનની કમખખતી કરવાથી હું મારા મનશે સઉથી મોટો ગુનેહગાર તથા નીમખહરામ મને સમજવા લાગો. મેં વીચાર્યું, “ખરૂં હતું કે તે પચીસ વર્ષની બધીવાંન હતી, પણ છુતાપણ સીવાયે

તેણીને ખીલ કસાંની ગરજ હતી નહીં. મારી યેવકુફીથી તેણીના સુખનો અંત આણે હતો; તથા તે એ ઘાતકી દેવને સ્વાધીન થઈ હતી.” મેં બોચરાંનો દરવાજો ખંધ કીધો તથા તેપર પાછી ધુલવાલીને લાકડાંનો એક ભારો લઈ, હું શું કરતો હતો તેનાં કાંઈપણુ ખ્યાલ વગર, શેહર તરફ દૂર ચો.

મારો ઘેર ધણી, પેલો દરજી, મને જોઈ ખ. હુંજ મગન થયો. તે કહેવા લાગ્યો, “તને મને તમારી પુતીઆદથી જાહેર થયા હતા તેથી હું તમારી ઘેર હાજરી જોઈ ખહુ ધાસ્તી કરવા લાગ્યો, અને શું કરવું તેના મને કાંઈ વીચાર સુજ્યો નહીં. મને ફીકર થઈક તમે કોણુ હતા તે કોઈએ પકડી કાઢાડ્યું. તમારા પાછા ફરવાથી હું ખોદાના સુકર ગુજાર્યું.” મેં તેનો મારા વીશેની આતુરતા તથા પ્યારને માટે ઉપકાર માન્યો. પણ જે ખનચું હતું તથા હું મારી કોદારો તથા દારડાં વગર કાંય ગયો હતો તે તેને જાહેર કરવાની હીમત નહીં કીધી.

મારા આરડામાં હું ગયો જ્યાં મારી યેવકુફીને માટે મને પોતાને શરાપ દેવા લાગ્યો. હું મનસે બોલ્યો “જો મેં તલેસમ નહીં તોડ્યો હતો તો મારી તથા શાહાજીની જાનજો ખલલ પડવા જેવું કાંઈ હતું નહીં.”

હું આવા મારાં કુખના વીચારમાં હતો તેવામાં પેલો દરજી આરડામાં આયો અને કહેવા

લાગ્યો કે, “એક યુધો સખસ, જેને હું આરખ. તો નથી, તે તમારી કોદારી અને દારડાં લાચોછે અને તે કહેછે કે તેને જંગલમાંથી જતાં તે મલ્યાંછે. તે વરી કહેછેક તમારા સોખતીઆએ તેને જનાવીઉ હતું કે તમે અતરે રહેછે; તેથી જ. વોને તેની સાથે વાત કરો, કારણુ તે તમારાં વગર કોઈ ખીજને તમારો સરનજમ આપવા ના પાડેછે.”

આએ શખદો સાંભરી હું ફીકો પડી ગયો તથા ધુળવા લાગ્યો. મારી ફીકરનું કારણુ પેલો દરજી પૂછતો હતો તેટલાં આરડો ઉગડ્યો, અને પેલો યુધો ખાહેર ઉભો રહેવાને રાજી નહીં હાવાથી મારી કોદારી તથા દારડાં લેઈ અંદર આયો. આએ માંણસ તે પેલો જીન હતો, જે સાહાજીની સારી પેઠે સજ કરવા પછે આવા છુરા આકારમાં આયો હતો. તે બોલ્યો “હું જીન છું, તથા જીનોના રાજી એખલીસની છોકરીનો છોકરો થાઈછું; આએ તમારી કોદારી છેકે નહીં? અને દારડાંખી તમારાંજ કતી?”

શેહરાજીડો ઉજરકું જોઈ મુગી રહી ગઈ. મુલતાંને ખીજ જોગીની વાત પુરી સાંભલવાનો કોણ હવે પડેજ કયે; તેથી તે ખાકી ખીજે દીને સાંભલવાના ધરાડાથી ઉડ્યો.

* એખલીસ અથવા દેજીઅલ કોશન પરમાંને, માણુવીનો સત્ર ગણાયછે; જેને આદમનો નાથ કયો હતો.

રાત ૪૫ મી.

ખીજે દીને દીનારજીએ મુલતાંનાં કહ્યું, “પ્યારાં બેહન, જેહેરખાંની કરી કહેકે શાહાજીને પેલા જીને શું કીધું.”

“હું તમારી અજબખીમાંથી તનેને મોકલું કરવાને રાજીછું,” એમ કહી શેહરાજીએ વાત આએ મુઆફક આગલ ચલાવી:—

બીજા જોગી પોતાની વાત સરજ રાખી, જો-
બીડીને કહેવા લાગો, “જેહરખાન ખાનું, તે જીને
ઉપર સવાલ મને પુછવા પછે જવાબની રાહ
જેવા જોતી ન રહ્યો. તેને મને કમરમાંથી પ-
કડી, જોરડામાંથી ઘસડી કાઢ્યો ને આસમાં
તરફ ખ્યાન ન થાય એટલી ઝડપથી લેઈ ચ-
ઢી ગયો, ત્યાંથી પાછો તે વીજલીની માફક પૂ-
ર્વપર ઉતર્યો, જેને તેના પગ ચોકચાંથી ફાંતી
તરત જમા કરી આપી. અગ્રે બને અંદર ગોપ
થઈ ગયા ને મને જનકુલ જેહલમાં **અબગુરના**
ટાપુનો ખુબગુરત શાહજાડીની સનમુખ મે દીઠો.
પણ અફસોસ! મારી નજરે તે કેવી હાલતમાં
પડી! જે મેં દીકું તેથી માફ જીગર ફાતકાત
થવા લાગું. બચારી ગરીબ શાહજાડી પોતાનાં
લોહીમાં ગરકાવ થયેલી તથા તદન અધમુર્છ થ-
યેલી રહતે એહરે જમીનપર પડેલી હતી.

“નાપેકાર જોરત,” જીને કહ્યું, “આજેજ
તારો આસનાવ કે?” તેણીએ પોતાની બંધ
થતી આંખો મારીપર ફેંકી રહતે એહરે કહ્યું,
“હું એને જોરખતી નથી, મેં એને આજે ઘડી
સુધી અગત કધી જોયો નથી.”

જી—શું! તારી હાલની હાલતે તને પુ-
આડનાર એજછે; અને હજી તું શું એને જો-
રખતી નથી કરી કહેવાની હીમત કરેછે?

શાહજાડી—જે હું એને જોરખતી ન
હોઈં તોપણ તું શું એને નાશ કરવા શાફ મા-
રી પાસે જીકું બોલાવા માગેછે?

પેલા જીને પોતાની શમસેહર કાઢી કહ્યું,
“વાર ત્યારે, જ્યારે તેં એને કધી આગલ દીઠો
જ નથી તો આજે શમસેહર લેઈ એનું શીર
ઉડારી નાંખ?”

શાહજાડી—અફસોસ! મારેથી એ કાંમ
કેમ બની શકે? મારી શખતી એટલીતો જતી
રહીછેકે મારો હાથ વતીક હું ઊંચકી શકતી ન
થી; અને જે હું તે ઊંચકી શકતી હોઉ તોય-
પણ એક નીરઅપરાધી આડમીને જીન લેવા-
ને હું કેમ હીમત ચલાવી શખું, તેબી વરી જે
આડમીને હું જોરખતી વતીક નથી તેનોજ?

જી—આજે તારી મનાઈ મને તારા ગુ-
નાહને માટે ચોક્કસ કરેછે. પછે મારી તરફ ફરી
તે બોલ્યો, “અને તમે શું એણીને જોરખતા
નથી?”

શાહજાડીને આજે હાલતે પાંદ્યાડી, જે
જેવો તેણીએ મારો બચાવ કર્યો તેવો તેણીને
હું બચાવ ન કરે તો મારો જેવો નીચ અને હેવા-
ન્યત ખસતતનો આડમી બીજા કોઈને ન હોય.
મેં તેટલા માટે જીને કહ્યું, “જ્યારે મેં હમના
સીવાય તેણીને આગલ કધીજ દીઠી નથી તો,
હું કેમ તેણીને જોરખી શકું?” તેણે કહ્યું
“એમછે તો આજે સમસેહર લે અને એણીનું
માકું ઉડારી નાખ. એ હોકમ બજવાથી હું
તને છોડી દેઈશ કારણ ત્યારે મારી ખાતરી થ-
શે કે તેં એને હમના સીવાય આગલ કધી દી-
ઠી નથી.” મેં સમસેહર હાથમાં ધરી કહ્યું, “દી-
લોજાનથી.”

સેહરાજાડી—પણ જેહરખાન ખાવીદ મુર્દ
ના દરશન થાયછે તેથી હું નામવરને જોતી રા-
ખવા માંગતી નથી.

મુલતાન મનશે બોલ્યો, “આજેતો અબજ-
બી ભરેલા ખરેજ બનાવછે. આપણે કાલે જોઈ-
શું કે પેલો શાહજાડો એટલે઼ ઘાતકી હતો કે
જીને હોકમ અમલનાં લાવે.”

રાત લગભગ પુરી થતાં દીનારઝાડીએ સુલ-તાંનાંને કહ્યું, “એહન, જો તમને ઊંંગ ન આવતી હોયતો જે વારતા તમા કાલે પુરી ન કરી શક્યા તે આગલ ચલાવો.” સેહરાઝાડી બોલી, “વાહ,” અને વગર વખત ખાવે તેને આંખે મુજબ બોલવું સહજ કીધું:—

રી છંદગી બચાવા પોતાની દરકાર ન કરી તેજ માફક તેણીને માટે મારી છંદગીની હું દરકાર ન કરતો હતો તે દેખાડવાજ જે એમ કહ્યું. સાહાઝાડી, તેણીપરના કુખ તથા જુલમ છતાં, મારો અર્થ સમજી ગઈ, અને જે તેણીએ મારે માટે ખુસી સાથે મરવાનો ચેહાવ કર્યો હતો તે

“તે નાપેકાર તરવાર ઉઘડી.” (ચર ૧૨૭)

બીજા જોગીએ કહ્યું, ખાનું, તમા એમના ધારતાં કે હું અબજુસના ટાપુની ખુબસુરત સાહાજાડી સોડે, છનના ઘાટકી ફરમાન પરમાને, તેણીના જલાદ થવાને ગયા. જેમ તેણીએ મા-

પોતાના ચેહરાથી દેખાડી આપ્યું, તેમજ તેની ને માટે મારી છંદગી ખરબાદ કરવાને હું રાજ હતો તે માટે પોતાની ખુસી જાહેર કરી. એ જાઈ હું પાછો હત્યો અને તરવાર જમીનપર

ફકી દઈ, જે જનને કહ્યું, “જે હું એક અ-
નળના આદમીને જન લેઈ ન તેખી આવી
એક ઓરત જે મોહતને કીનારે આવી રહીછે
તેના, તો દરેક આદમજાતની આંખમાં બહુજ
ધીકાર ભરશે થઈ પડું. હું તારા કબજામાંથી
એટલે તારે ગમે તે તું મને કર; હું તારા ઘા-
ટકી હોકામને તાબે થઈ શકતો નથી.”

જનને કહ્યું, “તમે એક મારી સાચે ચનારછો
અને મારી અદેખાઈને માટે મને અપમાન ક-
રોછો; પણ હું શું કરી સકું” તે તમને બનેને
ખબર પડશે.” એમ કહી તે નાપેકારે તરવાર
ઊંચકી અને તે ઓરતના એક હાથ કાપી ના-
ખ્યો કે જેથી માતર પોતાનાં બીજા હાથથી મને
છેલો સલામ કરવા જેટલોજ તેણીમાં માણુ રહ્યો
હતો. તેણીને જે આગલ લોહી ગયું હતું તેથી,
તથા આંખે જનના ઘાટકી કરમથી તે વધારે વે-
હવા લાગું તેથી તેણી ભાગ્યે જે પલ વધુ જી-
વી શકી હોય. એ દેખાવથી હું બેસુધ થઈ ગયા.
જેવો હું હુસ્વાર થયો કે મે જનને કાલવાલા
કરી કહ્યું કે મોઠની ધાસ્તીથી મને રીખાવે નહી.
મે કહ્યું, “હું જાતનો ક્ષત્રી જીવવાને તૈયાર છું
તેથી તે મારવાને વીલમ ના લગાડ, કારણુ જે
મોઠી મેહરખાંની હું તારાથી આહું” તે એજ-
છે.” પણ મારી માંગની કબુલ કરવાને બેદલે

તે બોલ્યો, “જન લોકો પોતાને દગો કરનાર-
ના કેહવા હાલ કરેછે તે જ. તારી ઉપર જોકે
મને ઘણો શકે છે તે મારી લાજ લીધીછે, તો
પણુ એ વીરો મારી પુર ખાતરી થઈ નથી.
જે મારી ખાતરી થાયતો તુને હમનાજ મારી
નાખતો; તોપણુ હું તને કાંઈમી શીક્ષા કીધા વ-
ગર ચુકશ નહીં, અને તને કુતરો, વાંદર કે કોઈ
બીજુ પક્ષી બનાવી દેશ; તેથી તુને કયો અ-
વતાર પસંદ પડેછે તે કેહ. એટલું હું તારી મ-
રજીપર રાખું.”

આંખે શબ્દો સાંભલી તેને થયો પાઠવાની
મને જરા આસા આવી. હું બોલ્યો, “અંજો
જન, તારો ઝોસો નરમ પાડ અને જે તું મા-
રી જીવંતી ખતમ કરવા આહતો નથી તો જરા
વધારે સખી દીલથી મારી સાથે ચાલ. તું મને
માફી બખસસે તો હું તારી કયા જીવીશ નહીં,
કે જે પરમાણુ એક સદગુની આદમીએ પોતાનો
એક પડોસી જે તેના કટતો કુસમન હતો તેને
માફી બખસી કીધું હતું.” જન પુછ્યું, “તે બધે
પડોસીએ વચ્ચે શું બન્યું તે કેહ.” અને બો-
લ્યો કે જ્યાં લગન તે વાત પુરી થશે ત્યાંસુધી
તે ધીરજ ધરસે. જેથી જે તેને તે વાત કહી;
અને ખાંતું, જે તે વાત તમે આગલથી હું ક-
રીશ તો તમને પણ તે ગમત આપસે:—

એક અદેખાં માણસ તથા જેની તે અદેખાઈ કરતો તેની વારતા.

એક મોહાઈ શહેરમાં જે જન પાસે પાસેના
ઘરમાં રહેતા હતા. એ બેમાંથી એક જનને બી-
જન માટે એલીતો અદેખાઈ પેદા થઈ કે તે

બચારાએ તેથી દુર જઈ રહેવાનો વીચાર કીધો;
એણું સમજીને કે તેમના પડોસી હોવાથી પેલાને
અદેખાઈ ઉપજતી હશે; કારણુ જોકે વારંધાએ

તે પેલાનું ઘણુંક કાંમ કરી આપતો તો-
પણ તેણી અદેખાઈમાં કાંઈપણ ઘટાડો થતો
નહોં. એથી પોતાનું ઘર તથા સરસામાન વેચી
તેજ દેશની રાજધાનીમાં પેલો ભાગે મદ
જઈ રહ્યો જે ત્યાંથી ઘણી કુર ન હતી.
ત્યાં તેણે એક જમીનનો કટકો ખરી-
દ્યો જે શહેરથી આસરે અરધો કોશ કુર હતો.
તેનું ઘર મોટું હતું, જેની સાથે મેટી જગા
અને એક ખુશનું માં બાગ હતો, જે બાગની
અંદર એક ઊંડો પરતલ કુવો હતો. એ ખરીદ
કર્યા પછે આએ બચારા પરમાણીક આદમીએ
દરવેસનો વેશ ધારણ કીધો, એવી આરાધી કે
પોતાનો વખત શાનતીથી ગુજારે, તેણે ઘરમાં
ઘણાંક બીજા આરડા કીધા અને થોડા વખત-
માં બીજા દરવેશો*ને સાથે લાવી વસાવ્યા. તે-
ના સદગુનોથી તે જલદી જાહેર થયો જેથી લો-
કો તેને માન આપવા લાગ્યા તથા શહેરના પ્ર-
મુખ સાથે તેને મીત્રાચારી થઈ. તુકમાં બધાં
તેને આહવા તથા માન આપવા લાગ્યાં. તેની
પાસે પોતા માટે બંદગી કરાવ લોકો કુરવેરથી
આવવા લાગ્યાં; અને જેઓ તેની પાસે આવતાં
તેઓ તેની બંદગીથી થયલા ફાયદાની તારીફ
એમર કરતા.

આએ નેક આદમીની આખર તેના
આગલાં વતનમાં જનાવાથી પેલા અદે-
ખાને બહુ ખેદ પેડા થયો, જેથી તેને પોતાનું
ઘર તથા કામકાજ છોડી દીધું અને પોતાના કુ-
શમનનો નાસ કરવાનો ઠેડાવ કર્યો. એ વીચાર-
થી પેલા દરવેશોના નવાં મઠમાં તે ગયો. તેના

* દરવેશ, તુરકી અથવા ઈસ્લામી જોગીને કહે છે,
જેઓ પોતાને બહુ મીસકીન કેહવાડે તથા એકાંત
વાસમાં પોતાની જીંદગી ગુજારે છે.

આગલા પડોસીએ તેને આરખ્યો અને ઘણી
માયા તથા આદરમાંથી તેને ભેટ્યો. પેલા
અદેખાએ તેને જણાવ્યું કે તે કોઈ ઘણી અ-
મતની બાબદ વીશે વાત કરવાને આચો હતો
અને જે તેના સીવાય બીજાના દેખતાં કરી ન
શકાય તેવી હતી. તે બોલ્યો, “આપણને વાત
કરતાં કોઈ સાંભરે નહોં માટે ચાલ આપરે
ચોકમાં જઈ ફરતા ફરતા જોડતેજો કર્યે; અને
રાત પડવા આવેલી છે તેથી તારા બીજા જોગી-
ઓને પોતાનાં આરડાઓમાં જઈ આરામ કર-
વા ફરમાવ.” દરવેશોના આએ પ્રમુખે તેના
કથા ગુજબ કર્યું.

જ્યારે પેલા અદેખા આદમીએ પોતાને દર-
વેશની સાથે એપલો દીઠો કે પોતે તેની સાથે
વાત કરતો કરતો પેલા કુવા નજદીક તેને લેઈ
મયો તથા ઉપર નીચે ફેરા ખાતાં તક સાંધી
એક આચ્છો ભારી તેને કોઈ ન જોએ તેમ
કુવામાં ફેંકી દીધો. એ પછે મઠના દરવાજા-
માંથી કોઈ ન જાને તેમ નીકલી ચાલતો થયો
તથા પોતાને ઘર પોતે જે કાંમ કર્યું હતું તેથી
ખુશ થતો જઈ બેઠો; તેને મનસે ખાતરીજ
હતી કે તેનો કુશમન એ અવસરમાં પુરો થઈ
રહ્યો હશેજ; પણ તેનો આએ વીચાર ખોટો
પડ્યો.

સેહરાઝાડીથી વધુ બોલાઈ શકાયું નહોં કા-
રન પોહાર ફાંતો હતો. સુલતાનને પેલા અદે-
ખાને માટે બહુજ કેહર ઉપજ્યો તથા મનમાં
વીચારવા લાગ્યો કે, “હું દીક્ષાજનથી આહું છું કે
પેલા નેકબખતને કોઈ નુકશાન થયું ન હશે.
હું કાલે સાંભરવાની આશા રાખું છું કે તે સરવ
કૃપાણું બાપ તેની આએ મુસકેલીમાં ભુલી ગયો
ન હશે.”

ખીજ સહવાર પડતાં દીનારઝાડી બોલી,
“જો ઊંચથી તમે ખલાસ થયાં હોયતો, પ્રીય
બેહન, મને જનાવો કે પેલા નેક દરવેશ
કુવામાંથી સહીસલામત બાહર નીકળ્યો કે શું?”
સેહરાઝાડી “હું” તેજ કરું છું:—”

પેલા ખીજ જોગીએ કહ્યું, આએ ખંદન
કુવામાં પરીયાં તથા જીન વસ્તા હતા જે ખ-
નાવ આએ મઠના ધનીના ખંચાવનો આધાર
થઈ પડ્યો; કારણ તેઓએ એને જીલીને પડતો
ખંચાવી લીધો, અને કાંઈપણ ઇજ્જ થવા વગર
કુવાને તલ્લે લેઈ ગયાં. તેને લાગું કે પોતાની
પડતી વખતે કાંઈ ખુદાઈ મદદ હતી, નહીં ત-
રકે તેના ચુરચુરા થવા જોઈએ. પણ પેલા
આસમાંની લોકો તેની નજરથી છુપા રહેવાને
લીધે તેના કોઈ દીકામાં આવ્યું નહો; પણ તેને
તરતજ એક અવાજ કાંણે પડ્યો, “તમાને ખ-
બરછે કહ્યો માહન પુરૂષ આપણી વચ્ચે?” ખીજ
અવાજે જવાબ દીધો, “નહીં.” તેથી પેહલાએ
ઉતર વાલ્યો, “ત્યારે હું તમને તે કહું છું. આએ
સખસ પાતે જે શેહરમાં રહેતો હતો ત્યાં એક
તેના પડોસી, (જેને એને વીશે અદેખાઈ ઉપ-
જતી.) તેથી દુર રહેવા આએ ઠેકાણે આવી વ-
સ્યો. અતરે એને એટલું તો માંન મલવા લાગું
કે આજરોજે પેલા અદેખો એના કાંતો કાઢાડવા
અતરે આયો. તે પોતાની મતલબમાં આપણે
જો એને ખંચાવી લેવા અતરે ન હોતે તો પાર
પડ્યો હતો. વાર આપણે એવા એક પરમાંનીક
આદમીને ખયાવામાં ઠીક કર્યું કની, કે જેની

આખરે એટલીતો ખુલ્લું છે કે પાસેના શેહરમાં-
થી સુલતાન પોતાની દરબાર છોડી કાલરોજે પો-
તાની બેઠી ઉપર એના આશીરવાદ ખેલવવાને
આવનાર છે?” ખીજે અવાજ બોલ્યો, “સાહ-
ઝાડીને દરવેશના આશીરવાદ લેવાને શા સાદ
ગરજ પડી?” તેને પેહલાએ જવાબ દીધો, “ત-
માને ખબર નથી કે તેના આંગમાં દીમદીમ
નો છોકરો મએમુન જીન ભરાયો છે, તથા
તેણીની ઉપર આશક થયો છે? પણ મને ખ-
બરછે કે દરવેશોનો આએ મુખ્ય તેને કેમ સા-
રી કરશે; એ વાત ઘણીજ સહેલી છે તેથી ત-
મને તે હું સમજાઉં. એના મઠમાં એક કા-
રી ખીલાડી છે જેની પુછડી ઉપર અરખી શીકા
જેટલું એક સફેદ ચકરકુછે; માતર તેને એ સ-
ફેદ જગામાંથી સાત ખાલ કાઢાડી તેના ધુવે
સાહઝાડીનાં માકાને આપવો એટલે તરતજ તે
સારી થશે, તથા દીમદીમનો છોકરો મએમુન તે-
નીને છોડી દઈ કંધી પાછો પાસે આવવાની હી-
મત કરશે નહીં.” આએ જીન અને પરી વ-
ચેની વાત સઘલી પેલા દરવેશોના સરદારે સાં-
ભરી લીધી કે જેઓ ખાકીની આખી રાત બુ-
ગા રહી ગયાં. ખીજે દીને સહવાર પડતાંજ તેને
જેવું જીનરંધો સઘલું દીસવા લાગું કે એક છેદ
પેલા દરવેશની નજરે પડ્યું જેમાંથી તે સહેલા
ધધી બાહર નીકળી શક્યો.

ખીજ દરવેશો જે તેની સાથમાં નીકળ્યા હ-
તા તે તેને જોઈ ખુશી થયા. તેને તેના આ-
ગલે દીવશે પોતાને મલવા આવેલા પેલા છદ્મ
આદમીના કરતુકનો હવાલો તુકમાં કહી સંભળા

વ્યા, અને પોતાની જગીઆએ ગયો. થોડા વખત પછે, પેલા છુન તથા પરીઆઓએ જે કારી બીલાડી વીશે વાત કીધી હતી, તે હમેસ માફે પોતાના ધની આગલ રમવાને આવી. તેને તેણીને પકડી લેઈ પેલા સફદ ચકરડાંમાંથી સાત બાલ કાઢાડી લેઈ પોતા પાસે એક ગમ મુકી રાખ્યા. સુરજ ઉગતાંજ સુલતાન જે પોતાની સાહાજાડીને તંદરોસ્તી મલેલી જ્વેવાને બહુજ ખતી હતો, તથા જે માટે એકે ઉપાચ જેથી તેણીને સાફ થાય તે કરવાને બાકી મુકતો ન હતો, તે મઠના દરવાજા આગલ આવી પેહિંચ્યા. તેને પોતાના નેગેહબાનેને ચોખવાને ફરમાવ્યું ને પોતે પોતાના મુખ્ય અમલદારો સાથે અંદર ગયો. દરવેશો તેને પુરાકલ માન સાથે મથ્યા.

સુલતાને તેમના વડાને એક ગમ લઈ જઈ કહ્યું, “નેકબખત શેક* મારા અતરે આવવાના સખબથી કદાચ તમે વાફે તો હશેજ.” તેને અદબ સાથે જવાબ દીધો, “હા, શાહેબ, જો હું બુલતો ન હોતિતો સાહાજાડીના દરદને માટે આએ જોટા માંનને હું પેહિંચ્યાહું.” સુલતાને બોલ્યો, “તેજ મારી આવવાની મતલબછે. જો તમારા આશીરવાદથી તેણીને દસ્ત કરસોતો મને નવી છંદગી મલેલી હું સમજુસ.” તે નેક આદમીએ જવાબ દીધો, “જો તમે નામવર તેણીને અતરે બોલાવશે તો તે કીરતારની મદદથી તેણીનું દરદ દર્દ કરવાની હું આશા રાખુંહું.” સાહાજાડાએ બહુજ પુરીમાં આવી જઈ તેણીને તુરત તરવા મોકલી; જેની થોડાવારમાં પુરાકલ બાંડીઓ સાથે આવી પેહિંચી. પણ પુરખો નાખેલો હોવાના સખબથી તેણીના મેહરે જનાતો ન હતો. દરવેશના વડાએ તેણીના

માઠાં ઉપર એક અફરગાંનીઉ ધરાવીઈ, તથા તેપરના અતસ ઉપર જેવા પેલા સાત બાલ નાખ્યા નહીં કે. દીમદોમનો બેટો છુન મઝે-મુન જોટે ચીચીચારી પાડી કોઈને દીસ્યા વગર સાહાજાડીને છોડી ગયો. એ ઉપરથી તેણીએ પોતાનો પુરખો ખસેદી નાખ્યો અને પોતે કાઢાં હતી તે જેવા ઉડી ઉભી થઈ, તથા બોલી, “હું કાંહાંહું, મને અતરે કોણ લાચું?” એપરથી સુલતાને બેહદ પુશી થઈ તેનીને છાતીસે દાખી તથા તેનીના રૂખસારા ઉપર બોકી લીધી. તેને પછે દરવેશના પ્રમુખનો હાથ મુખ્યે ને પોતાના સરદારોને પુછ્યું, “જે રૂખસે આએ રવેશ મારી બેટીને છવતદાન બખસ્તું તેને શું ધનામ તમે આપવાને ભલામન કરોછો?” તેઓ બધા એકજ અવાજે બોલ્યા, “આણીની સાથે એ દરવેશના નેકા કરી આપવા જોઈએ.” સુલતાને કહ્યું, “તમે મારા મતને એક મલતાછો, અને આએ ઘડીથી હું એને મારો જમાઈ કરી લેઈ હું.” થોડો વખત પછે જોટો વજર મરી જવાથી સુલતાને એ જગ્યા પેલા દરવેશને આપી. સુલતાને પોતે પણ એ પછે પોતાનો કોઈ છોકરો વારસ દાખલ મુકયાં વગર મરન પાંગ્યો; જેપરથી ધરમગુરુઓ તથા ઉમરાવોએ મસલત કરી પેલા નેક મરદને એકમતથી પોતાના સુલતાને દાખલ કબુલ રાખ્યો.

જેરકું દીસવાથી સેહરાજાડીને વાત અધુરી મુકવાની ફરજ પડી. સેહરીઆરે પેલા દરવેસે તાજ મેલવ્યું; તેને લાયકના તેને ધાર્યો, પણ બાણવાને અધિરો બન્યો કે આનેથી પેલો અદખો પોતાની કુસમનઘમાજ મુવો કે નહીં; તથા બાકી રહેલું બીજી રાતે સાંભરવાની મુરદધી તે ઉઠ્યો.

* દરવેશના વડાને શેક કરી કહેછે.

સેહરાઝાડીને તોણીની બેને ઉઠાડીઆથી કહ્યું
“બીજા જગીએ પોતાની વારતા આએ સુઆ-
ફેક આગલ ચલાવી:—”

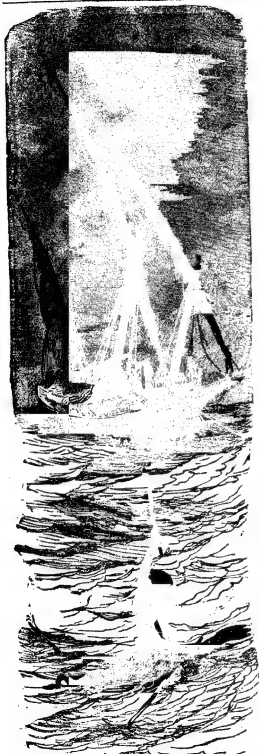
તે પરમાણીક દરવીસ, પોતાના સસરાના ત-
ખત ઉપર આવ્યાં પછે એક દીવસે તેની દર-
ખાર સાથે જતો હતો ત્યારે પેલા અદેખા આ-
દમીને લોકોનાં તોલાં વચ્ચે ઉભેલો દીડો, જે ઉ-
પરથી પોતાની સાથે આવેલા એક વજરને બો-
લાવી તેના કાંણમાં કહ્યું, “દાડ, પેલા આદમી
તું ઉભેલો જોયછે તેને તેડી લાવ; પણ ખખર
દાર તેને ગભરાવતો ના.” વજરે હોકમ ખખ-
વ્યો, અને જ્યારે પેલા અદેખાને સુલતાન હ-
જુર ઉભો કર્યો ત્યારે સુલતાને તેને કહ્યું, “દા-
સ્ત, તુંને જોઈ હું ઘણાજ મગન થયોછું.” પછે
પોતાના એક સરદારને બોલાવી હોકમ કર્યો, “જ-
લદી જઈ, આએ માણસને મારા ખખનામાંથી
સો સુનાના સીકા આપ. તે સાથે એને સઉથી
કીમતી વેપારની જનસોના વીસ ભારા વખાર-
માંથી આપ, તથા એને ઘેર સહી સલામત પોં.
હોંચવા પુરતા પેહેરગરિને સાથે બોકલજે?” આ-
ટલો હોકમ કર્યા પછે તેને પેલા અદેખા આદ-
મીને સલામ કીધી અને પોતે આગલ વધ્યો.

અખનુશના ટાપુની સાહાજડીને મારીનાખ-
નાર છનને આએ વાત કહી રહ્યા પછે હું તે,
તેને પોતાને લાગુ પાડી બોલ્યો, “અરે છન,
તેં જોયું કે આએ સખી સુલતાને પોતા તરફ
ચલાવેલી તેને મારી નાખવા જેવી ખરાબ ચાલ
તરફ જોયાં વગર તેને દયા સાથે ભેતચો ન મેં

કહ્યું તેમ ખખનાથી ભરપુર કરી તેને પાછો
વાલ્યો,” તુકમાં મારેથી બન્યું તેટલી આજુબુજ
કરી મેં તેનેથી માફી ચાહી, પણ તેનામાં
દયા ઉપજવી શક્યો નહીં. તેને મને કહ્યું,
“તારી છંદગી બચાવા સીવાય હું વધું તાહારા-
તરફ રહેમ કરી શકનાર નથી. એવું તું કદીબી
નો ધારતો કે તુંને જેવો આચોછે તેવો પાછો
ફરવા દેઈશ; મારી બહુઈના જોરથી હું તને શું
કરી સફીસ તેના સ્વાદ તું જલદીથી ચાખસે.”
એટલું કહી તેને મને મજબુત પકડીયા અને
મેહલના મેહરાબદાર છાપડાંમાંથી, (કે જેને તેને
જવાને તુરત રસ્તો કરી આંચો હતો), તે બાહર
નીકલ્યો. મારી સામે તે એટલોતો ઊભો ઉડ્યો
કે પૃથ્વી મને એક નાહના વાદળાં જેટલી દેખા-
વા લાગી જ્યાંથી વીજલીના જેટલી જડઈથી તે
પાછો એક પાહાડ ઉપર ઉતર્યો.

તેને એક મુઠીભરી ધુલ લીધી, અને કાંઈકે
ખડખડી મારીપર ફેંકી, પણ જે તે બોલ્યો તે
હું સમજી શક્યો નહીં. પછે તેને કહ્યું, “મા-
ણસનો આકાર બદલી તું એક વાંદર બની જા.”
એટલું કહી તે તરત ઝેપ થઈ ગયો, અને હું
એક અનજની જગાપર કુખમાં ગરકાવ તથા
મારા બાપના મુલકની પાસે કે તેથી દુર હતો
તે જનયા વગર, એક વાંદરના આકારમાં મને
જોવા લાગો.

હું પાહડપરથી નીચે ઉતર્યો તથા એક મે-
દાન ઉપર ચાલવા લાગો, કે જે પુરું કરતાં મને
એક માસ થયો; તે પછે એક દરયા કીનારા

અને પેલાં વાહાન તરફ હલેસાં મારવા લાગ્યા. (સફ ૧૩૨)

આગલ હું જઈ પોહિંતો. દરચો ઘણો સાંત હતો તથા મારેથી તરણુ માઈલિને તફાવતે એક વાંહાન આવતું મેં દીઠું. આવી તક હાથથી જતી ન મુકવાને મેં એક ઝાડીની ખોટી ડાંખલી ભાંછી, તે કીનારે લેઈ ગયો તથા તેની ઉપર બને હાથમાં એકકી હલેસાંને માટે લાકડી ધરી સવાર થયો.

આંચે પરમાણુ મેં દરીઆવામાં જોકાવ્યું અને પેલાં વાહાન તરફ હલેસાં મારવા લાગ્યો. જ્યારે હું તે લોકોની નજીક જઈ પોહિંતો એટલે તે વાંહાનપરના ખલાસી તથા ઉતાડિયા તુતકપરથી આવો એક અજાણ્ય દેખાવ જોઈ ઘણું આશ્ચર્ય થવા લાગ્યું. થોડાવારમાં હું વાહાનની બાજુમાં જઈ પોહિંતો અને એક દારકું પકડી વાહાનપર ચઢી ગયો; પણ મારેથી બોલાતું નહીં હતું તેથી હું ઘણો ગુસ્સાવાળો આવી પડ્યો; અને જે નવી ધાસ્તીમાં હું આવી પડ્યો હતો તે પેલા જીનના સ્વાધીનથી બચ્યા તે કરતાં કાંઈ પણ પ્રકારે આછી ન હતી.

વાહાનપરના વેપારીઓએ વીચાર્યું કે જો મને વાહાનપર રહેવા દીધે તો કાંઈ મુસાફરીમાં હરખત થયા વગર રહેશે નહીં. એપરથી એકે કહ્યું, “હું અને એક લાકડાંના ફતકો મારી ફેંકી દઈશ;” બીજે બોલ્યો, “હું અને એક તીરથી વીધી નાખું;” ત્રીજે પોતાનું મત આપ્યું કે, “આપણે એને પાછો દરયામાં ફેંકી દઈશું.” આંચે બધામાંથી એકે પોતાનું કહ્યું બજાવ્યું હતું, પણ હું કપતાં આગલ દોડી ગયો; તથા તેને પગે પડી તથા તેનું પેહરન પકડી કાલાવાલા કરતો હાથિ તેમ ઉભો. મારી આંખમાંથી પડતાં આંસુ જોઈ તેને દયા આવી. તેને મને પોતાના આસરા તલે લીધો તથા મને પોસવાડી સઘલાંઓને દમ ભરાવીને કહ્યું કે જે બી અને હાથ લગાડશે તેને તે સખત શીક્ષા

કર્યાં વગર રહેશે નહીં. મારી તરફથી, જોકે મારેથી બોલી ન શકાતું હતું તો પણ મેં મારામાં બનતી તબીબી કરી તેનો આભાર માન્યો.

પડી ગયેલા પવન હવે પાછો ફરવા માંડ્યો. એકજ બાબતનો પવન પચાસ દાહાડા લગત લાગ્યો જેથી એક મોહાટા શેહરનું હૃદય ખંદર કીધું. એ શેહરની વસ્તી મોટી હતી તથા એ શેહર મોટા વેપારી મથક સાથે એક મોટી શેહરનાશાતની સંબંધાની હતું.

અમારાં વાહાનની આસપાસ અગતીત મજવા ભરી લોક ફરી વધ્યાં, કે જેઓમાનાં કેટલાંક હુમારાં સહીસલાંમત પોહિંચવાથી પોતાના દેશોતોને મુખારકબાદી આપવા, અથવા તો જેઓ જે શેહરથી વાહન ઉપડ્યું હતું ત્યાં હતાં તેની ખિરઆદીઅત પુછવાને, અથવા આવા એક લાંમખી મંજલથી આવેલાં વાહાનને જેવા આવ્યાં હતાં.

તેઓ મધે સુલતાંનનાં નાંમથી વેપારીઓ સાથે કાંઈક વાત કરવાને કેટલા સરદારો હતા. વેપારીઓના તેઓની આગલ બેગા થવા પછે એક અમલદાર બોલ્યો, “હુમારો નામવર સરદાર સુલતાંન તમારા સહી સલાંમત આવી પુગવાથી ખુશી થયોછે, અને તેને તમાને અરજ કરવા કહ્યુંછે કે તમામાના સર્વેઓએ આએ કાગજ ઉપર થોડીક લીટી લખવાની તસદી લેવી. તમાને આએ માંગનીની સમજ પડે માટે મારે તમાને જનાવડું જોઈએ કે હુમારો પેહેલા વજર જાહેર કાંમકાજમાં પોતાની હુશીઆરી ઉપરાંત ઘણાજ પુરવીન લખનાર હતા. એ સરદાર થોડા દીવસ થયા મરણ પાંચોછે. એ બનાવથી સુલતાંન ખુબજ ગમગીન થયોછે; અને જ્યારેબી તે તેના લખાંન જોતો તારે અજબજબ થયા વગર રહેતો ન હતો; તેથી તેને કસમ લીધાછે

કે તેની ખરાબર બીજા કોઈ હુસ્થાર લખનાંર ન મલે ત્યાં સુધી તેની જગાએ બીજા કોઈને નેમવો નહીં. એ માટે ઘણાકોએ પોતાની હુસ્થારીના નમુના સુલતાંન આગલ ધરયા પણ આખાં રાજ્યમાંથી કોઈ પણ મરનાર વજરની જગા રાખવાને લાયક મલી શકતો નથી.”

જે જે વેપારીઓ એવું ગુમાન રાખતા હતા કે તેવો લખવાની બાબદમાં હુસ્થારી ધરાવતા તેઓએ જે તેમના ધ્યાનમાં દરેક આવ્યું તે લખી આવ્યું. તેઓએ પૂરું કરવા પછે જે આગલ જઈ પેલા અમલદારના હાથમાંથી પત્રક લીધું. પણ બધા લોકો, તેમાં મુખ્ય કરી વેપારીઓ, ખુમ પાડી ઉઠયા, “અરે એ ફાદી નાખસે; નહીં તો દરયામાં ફેંકી દેશે.” પણ જ્યારે તેઓએ જોયું કે જે ખરાબર ધપથી પત્રક ધરયું અને લખવાની નીસાંનીથી રજા માગી, ત્યારે ધાસ્તીને બદલે તેઓ અજબજબીમાં પડ્યા. કપતાંને વળી ફરી મારી પક્ષ ખિંચી, કહ્યું, “એજે કરે તે કરવા દે; એને લખવાદા. જો એ કાગજપર ગસાં પાડશેતો હું વચન આપુંછું કે હું તરત એને શીક્ષા કરીશ. પણ બીજા હાથ ઉપર જો એ ખરાબર લખશે, કે જેમ એ જરૂર કરશે એવી મારી ઉમેદછે કારન એવો સમજી તથા હુસ્થાર વાદર મેં હજી જોઈ નથી, તો હું તમો સઘલાં દખતાં જાહેર કરુંછું કે હું એને મારો દત્તક કરી લઈશ. મારી પાસે એક વાંદર હતો તે એને અરધે ભાગે હુસ્થારી ધરાવતો ન હતો.” કોઈ મારી વચે ન આવવાથી મેં કલમ લીધી અને અરબીમાં વપડાતા છ ધપના અક્ષરે છ જાતની જુદી જુદી કવીતાઓમાં સુલતાંનની તારીફ લખી. વેપારીના અક્ષરથી મારા અક્ષર વધુ સરસ હતા એટલુંજ નહીં પણ હું હીમતથી કહુંછુંકે તેવા તે દેશમાં કોઈના કંઈ દીધામાં પણ ન આયા હશે. મારાં લખી રહેવા પછે તે

મલદારો તે પત્રક સુલતાન પાસે લઈ ગયા.”

સેહરાઝાદીની વાત આતલે વેર આપવા પછે ઉજરકું થયું, તોણીએ સેહરીઆરને કહ્યું, “સાહેબ, જો મારી વાત આગલ ચલાવા દેશોતો જ

તે કહ્યું છે તે કરતાં વધારે અન્યથા બનાવોથી તમેને ગમત આપીશ.”

સુલતાને વાત પુરેપુરી સાંભરવાનો હેતુ કર્યો હતો તેથી વધુ બોલ્યાં વગર ઉઠી ગયા.

બીજે રોજ દીનારઝાડીએ ઉજરકું થવા આગમન ઉથવાથી પોતાની બેઠનને હાંક મારી કહ્યું, “બેઠન, જો તમે જાગતાં હોવોતો પેલા વાંદરાને પછે શું કરવામાં આવ્યું તે કહો. મારી ખાતરી છે કે આપણો નામવર સુલતાન પણ મારી માફક તે સાંભરવાને આરબુમંદ હશે.”

સેહરાઝાડી—તમારી બનેલી હાંશ હું જલદી પુરી પાડીશ.

“બીજા જગીએ પોતાની વારતા આગળ પર્માણે આગલ ચલાવી:—”

સુલતાને મારા સીવાએ બીજા કોઈનાં પણ લખાને તરફ નજર ફીધા વગર પોતાના અમલદારોને ફરમાવ્યું, “મારા તબેલામાંથી સઉથી સરસ ઘોડો લેઓ તથા તેપર સઉથી કીમતી સાજ નાખો અને એક ઉમદા જરરીન સાંચો, જેને આય લખ્યું છે તેને પેહરાવી, મારી પાસે લઈ આવો.” આગે હોકમ સાંભરી પેલા સરદારથી હસકું દાખી સકાયું નહીં. સુલતાન આગે તેઓની બેઠબેઠી માટે ગુસ્સે થયા; તથા જો તેઓએ તરત બોલાસો ન કર્યો હોતોતો તેઓને તે સખ્ત શિક્ષા કરતે. તેઓએ કહ્યું, “સાહેબ, તમે નામવરની પાસે અમે ઘણીજ બેઠબેઠાહીથી દરગુજર ચાહીએ છીએ; કારણ આ દસ્તખત કાંઈ કોઈ આદમીના નહીં પણ એક વાં

દરના છે.” સુલતાન બોલી ઉઠ્યા, “તમે શું બોલો છો, શું આગે અતી શુંદર લખાને કોઈ માણસનું કરેલું નથી?” તે સરદારોએ ઉતર વાલ્યા, “નહીં સાહેબ, હું તમે નામવરને પુર ખાતરી સાથે જનાવાની રજા લેઈએ છીએ કે જે હમારું દખતાં એક વાંદરે લખ્યું છે.” સુલતાન આગે સાંભરી એટલો તો અન્યથા થયા કે તેને મને જોવાનો હેતુ કર્યો અને તે માટે બોલ્યા, “જાઓ, મારો હોકમ બજા લાવો, અને તે અન્યથા વાંદરને મારી આગલ લેઈ આવો.”

પેલા અમલદારો વાહાણુપર પાછા આવ્યા તથા સુલતાનનો હોકમ કપતાનને દખાડ્યો, જેને જવાબ દીધો, “સુલતાનનું ફરમાન મારે માટે ચડાઈયું.” એપરથી તેઓએ તેઓ સાથે લાવેલ કીમતી જાઓ મને આધારણ તથા કીનારે લેઈ જઈ ત્યાંથી ઘોડા ઉપર બેસાડ્યા; એજ વખતે સુલતાન મેહલમાં મારી રાહ પુષકલ દરબારીઓ સાથે, મને માન આપવા તેમને એકથા કરી, બેવા લાગો.

સરથસ ચાલવા લાગું. મને જોવાને શેહરના દરેક ભાગોમાંથી દરેક પદવીના લોકોના તોલે તોલાં બંદર ઉપર, જાહલામાં, જાહેર મકાનોમાં, બારીએ, અગાસીપર, તથા હવેલીઓમાં એકથા મધ્યાં; કારન વાત કરતાંમાં સુલતાને

પોતાના ત્રાટા વજર દાખલ એક વાંદરને પસંદ
કર્યોછે એવી વાત સઘલે પંચરાઈ ગઈ હતી. લો-

ખેં શેહનશાહને તખ્ત ઉપર પોતાના ઉમ-
રાવો વચે બેઠેલા દીઠો. મેં તરણુ વખત ખડુજ

તેઓએ કીમતી જામી અને આધારનો.....તથા યોગ ઉપર બેસાડ્યો. (સંદે ૧૩૪)

કોની અજબબીના કાંન ફારી નાખે એવા પો-
કારો વચેથી તેમની નજર આગલ થઈ હું સુ-
ભાતાંનનાં મેહલ આગલ આવી પોહ્યાંચ્યો.

નમી કુનસ બજાવી, પછે ગુહાશુભંદીએ પડી તેનાં
આગલની જમીન ચુમી, અને વાંદરની મુઆદે
બેઠો. સઘલી દરબાર અને અજબબી સાથે જો

વા લાગી, તથા સઘલા આશચર્ય થતા કે સુલતાનને કેવી રીતે માંન આપવું એ એક વાંદર કેમ સમજવા લાગો. તેજ પરમાણુ સુલતાનની પોતાની પણ અબજોબીની હદ રહી નહીં. તું ક્યાં કહું તે જો આજે સાથે મને વાચા હોતો તો સુલતાનને આદરમાં આપવાની સઘલી ક્રીયા પુરી પડી હોતે; પણ વાંદરને બોલતાં કંઈ આપણું નથી, અને હું માનસને વાંદર બનેલા હોતો તોપણ મારેથી વાત થઈ શકતી ન હતી.

સુલતાને દરબાર ખરખાર કરી અને તેની સાથે તેનાં મુખ્ય નોકરો, એક જુવાન ગોલામ તથા મારા સીવાએ બીજી કોઈ રહ્યું નહીં. દરબારનાં આદરમાંથી તે પોતાનાં ખાનગી દીવાનખાણાંમાં ગયા કે જ્યાં તેને ખાનું મંગાવ્યું. ટેબલ ઉપર પોતે બીરાજ્યાં પછે તેને મને ઘસારત કરી પોતાનાં સાથે જમવાને ફરમાવ્યું. મારી તાબેદારી દખાવવાને જે તેની સામેની જમીન ચુમી, તથા ઊઠી, ટેબલ ઉપર બેઠો, અને અબજ તથા સહકર્થી ખાવા લાગ્યા.

ટેબલ સાફ થાય તે આગમજ જે એક લખવાની પેટી બેઠી, જે મારી આગલ ધરવાને જે અસારત કરી. તે લાયાં પછે એક ફલ ઉપર જે મારાપરના ઉપકાર સુલતાનને બેહતમાં લખી આપ્યા. જે તે ફલ તેની આગલ ધરવાથી તે વાંચી પોતે બહુ ખુશી થયા. ટેબલ સાફ કર્યા પછે તેને માટે એક જાતના શરાબ આપ્યા જેમાંથી તેને મને પણ આપવાનો હોકમ કર્યો. તે જે પી જઈ શલાસ ઉપર બીજી કેટલીક બેટો, હું જે હાલતે મારી ઉપર પડેલા ગળખો પછે હોતો, તે મતલબની લખી. સુલતાને તે વાંચી કહ્યું, “જે એક માનસ આટલું કરી શકે તો પોતાની જાતમાં તે સહીષ્ણુ માટે ગનાય.” સુલતાને પછે સેતરજનું પાલું મંગાવ્યું, અને મને અસારત કરી પુછ્યું કે હું તે રમી જાનતો હોતો તથા

તેની સાથે તે રમવાને સક્તીવાન હોતો. જે જમીનપર બોસો લીધો અને મારો હાથ મારાં માંડાં ઉપર ચુકી જનાવીડો કે જે માંન બે વવાને હું તૈયાર હોતો. તે પહેલાં દાવ વા, પણ બીજા અને તરોજ દાવ હું જીત્યો; અને મને માલમ પડ્યું કે મારી જીતથી તે જરા ગોસ થયા હોતો, તેથી જે એક બેહત બેડી તેમા જનાવ્યું કે બે લસકરો આપો દાહાડોઃ ઘણાજ બેસથી લડેછે પણ સાજ પરતાં પોત પોતામાં શુલેહ કરી લડાઈનાં મેડાનમાં રાત ખુશીથી જીતેછે.

વાંદરોની હુશીઆરીનાં જે જે નમુના મળ્યા હતા તે બધાને ધાંકી નાખે એવા બનાવો મારેથી જોવાથી, જે સઘલી અબજોબી પોતા સાથે બીજાને દખાવવાને તેને ચેડાવ કર્યો. એ સુલતાનની એક બેટી હતી કે જેનું નામ **ખુબશુરત ખાનુ** કરી હતું; એનીની ખીદમતમાં સઘલા નોકરોના સરદાર, જે ત્યાં હાજર હોતો તે હોતો, જેને સુલતાને ફરમાવ્યું, “જા તથા તારી, સાહાજાડીને બોલાવી લાવ. મારી ખુશીએ કે મારી જાજમાં તે પણ ભાગ લેએ.”

તે જઈને તુરતજ સાહાજાડી સાથે પાછો આવ્યો, કે જેનીએ મોહ ઉપર ખુરખો નાખ્યા ન હોતો; પણ આરડામાં દાખલ થતાંજ તેણીએ પોતાનું મોહ ધાંકી દીધું અને સુલતાનને કહ્યું, “સાહેબ, તમે નામવર એટલી ભુલ કેમ કરોછો. મને ઘણી અબજોબી લાગેછે કે તમેએ મને માણસોની મંડલી વચે બોલાવીછો.” સુલતાને બોલ્યો, “કેમ દીકરી! તું બોલેછે તેના કાંઈ વીચાર કીધો; અતરે તારો સરદાર, આજે નાધેલા ગોલામ અને મારા સીવાય બીજી કોઈ નથી, કે જેએને તારો ચેહરો જોવાની છુતછે; તે છતાં વરી તું ખુરખો નાખી દેછે, અને તું તે દેવાની માટે મને થપકો આપેછે.” સાહાજાડીએ જવાબ

